SAMLAREN

TIDSKRIFT

FÖR

SVENSK LITTERATURHISTORISK FORSKNING

NY FÖLJD. ÅRGÅNG 14

1933

UPPSALA 1933

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET

Detta verk har digitaliserats. Bilderna av den tryckta texten har tolkats maskinellt (OCR-tolkats) för att skapa en sökbar text som ligger osynlig bakom bilden. Den maskinellt tolkade texten kan innehålla fel.

UPPSALA 1933
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.
3337

ROBERT PEARSE GILLIES, FOREIGN QUARTERLY REVIEW OCH DEN SVENSKA LITTERATUREN.[1]

AV

HEDVIG AF PETERSENS.

I.

I juli 1827 utkom i London första numret av *Foreign Quarterly Review,* en stor kritisk kvartalsskrift, ungefär av samma typ som *Edinburgh Review,* men med uteslutande uppgift att sprida kunskap om främmande litteratur. Dess ägare och förläggare var en tysk firma, Treuttel och Würz, Treuttel Jun. and Richter med filial i Paris. Men ledningen var engelsk, eller rättare skotsk, och starten blev synnerligen glansfull. Southey medverkade på 60 sidor med en anmälan av två spanska historiearbeten. Walter Scott behandlade E. T. A. Hoffmann och i ett senare nummer Molière. Bland övriga bidragsgivare märkas — enligt en författarförteckning i British Museum, som sträcker sig till 1834 — William Maginn, den mirakulöse irländaren, sin tids store yrkesjournalist, ävenledes en förträfflig tolkare av främmande dikt. Här kåserar han om kulinarisk litteratur. Vidare G. Moir, Thomas Carlyles och filosofen Hamiltons umgängesvän, mest bekant som Schilleröversättare men med allmänt gott anseende för litteraturkunskap. I första numret skriver han om fransk tragedi, i ett senare om Oehlenschlæger. Tidskriftens

[1] Ett understöd från Längmanska kulturfonden har möjliggjort för mig att under en sommar bedriva studier vid British Museum för en undersökning av svensk-engelska litteraturförbindelser, av vilken det följande utgör en del. Jag ber att härför få framföra mitt vördsamma tack.

redaktör, slutligen, R. P. Gillies[1] bidrog med en av honom själv som ledare betecknad artikel om svensk litteratur och svensk kultur i allmänhet, för vilken här skall redogöras.

Om de två första numren och särskilt de tyska artiklarna där av Scott, Moir och Gillies, skriver Goethe till Carlyle: »... ich glaube darin den Edinburger Freund (Carlyle) zu erkennen, denn es

---

[1] R. P. GILLIES, *Memoirs of a Literary Veteran*, London 1851, Vol. III, s. 162. Gillies redaktörskap är så till vida omstritt, att katalogen i British Museum uppger J. G. Cochrane som tidskriftens förste redaktör. Man torde stöda sig på ett av Cochrane själv 1834 publicerat flygblad (i Museet), däri han förfäktar, att Gillies visserligen var påtänkt som redaktör, men att på grund av dennes vistelse i Edinburgh och andra omständigheter, Cochrane redan från början kom att träda i hans ställe, dock — ett ganska viktigt medgivande — först 1830 kontraktsenligt. Cochrane var det tyska förlagets engelske direktör. En annan där anställd person, J. Macray, bekräftar uppgiften med orden: »Mr. Cochrane... stepped forward and saved the infant periodical from threatened delay and difficulty.» Uttalandet förekommer i den ovan omtalade medarbetareförteckningen, som ursprungligen publicerats i *The Miscellaneous Literary Intelligence* (»... chiefly drawn up from 1827—1834, by John Macray», och synbarligen en ytterst obskyr publikation, sannolikt någon slags förlagskatalog, den finns i varje fall inte i Museet). Det omtrycktes 1859 — med vissa smärre förändringar — i *Notes and Queries* (2:o Ser. Vol. VIII, s. 124—127), där Macray flitigt medarbetade. Den ursprungliga förteckningen »a contribution to Literary History» befinnes uppklistrad i Museets exemplar av *Foreign Quarterly*, volym efter volym, ett efter vad man sagt mig högst ovanligt förfarande. Måhända är förklaringen härtill, att såväl Cochrane som Macray senare kommo att tillhöra biblioteksvärlden. Gillies däremot kom att förfalla. Cochrane blev det nybildade London Library's förste bibliotekerie, på den tiden en mycket blygsam befattning likvisst. En undersökning om redaktörskapet faller utanför ramen för denna tidskrift. Men det bör anmärkas att Gillies i sina *Memoirs* utförligt omtalar dels sina lönevillkor, dels en klausul i kontraktet, som tillkommit på Walter Scotts förslag, vidare den myckna uppmärksamhet som visades honom på grund av hans nya ställning o. s. v. Walter Scott, som ofta nämner honom i sin dagbok, uttalar tvivel om hans kompetens, men aldrig att hans förhoppningar om redaktörskapet slogo fel. Tvärtom utgår han från att Gillies *var* tidskriftens redaktör och sammaledes gör hans biograf, Lockhart, som var Gillies' vän — se dennes Scottbiografi. Southey, i samband med sitt medarbetarskap, omtalar: »Gillies, a nephew of the historian is the projector of this *(Foreign Quarterly)* and edits it conjointly with a Mr. Fraser... (R. SOUTHEY, *Life and Correspondance of*, London, Sec. ed. 1849—51, Vol. V, s. 311). *Fraser's Magazine*, synnerligen initierad i tidskriftens inrikeshistoria, omtalar Gillies i maj 1830 i en rad kända redaktörer av olika tidskrifter och magasin, men i november som »exeditor»; *Blackwoods Magazine* i en not till sin Tegnérartikel, febr. 1828, omtalar *Foreign Quarterly* och dess »distinguished Editor... instrumental, along with others, in creating a taste for foreign literature by admirable articles in this Magazine...» Gillies, inte Cochrane, tillhörde den Blackwoodska författarkretsen. En ganska sannolik förklaring är att alla parter varit i god tro, och Cochrane, som tydligen mycket åstundat att betraktas som redaktör, redan från början av det ekonomiskt vacklande förlaget stimulerats till oavlönat arbete med den föreställningen, att han var det, medan Gillies å sin sida på ett tidigt stadium så vanskött sysslan, att en gradvis avveckling av densamma har kunnat äga rum. *Dictionary of National Biography* uttrycker sig med en viss försiktighet om saken — se art. Gillies och Cochrane —. I modern engelsk litteratur däremot omtalas Gillies, såvitt mig är bekant, som *Foreign Quarterlys* förste redaktör. Jfr s. 57.

wäre doch wunderbar, wenn das alte Brittannien ein paar Menächmen hervorgebracht haben sollte, welche gleich ruhig, heiter, sinnig, sittlich, gründlich und umsichtig, klar und ausführlich, und was dergleichen gute Eigenschaften sich noch mehr ausschliessen, eine fremde, geographisch-moralisch und ästetisch abstehende Mittellandskultur liebevoll darstellen könnten und möchten. Auch die übrige Rezensionen, insofern ich sie gelesen habe, finde ich auf einem soliden Vaterlandsgrunde mit Einsicht, Umsicht und Mässigung geschrieben . . .»[1]

Första numret var på 318 sidor, men sidoantalet skulle i framtiden bli långt ifrån konstant. Innehållet utgjordes av 11 längre och kortare artiklar, 13 sidor notiser av blandat innehåll, men uppdelade nationsvis; och slutligen en specificerad litteraturförteckning på 12 sidor över närmaste halvårs utländska publikationer, senare kvartalets. Den upptar alla vetenskaper och all slags skönlitteratur. Två nummer bilda ett band med gemensamt sidoantal och index. Priset var ursprungligen 7 sh. 6 p., men då den från tredje numret konkurrerande *Foreign Review* 1830 sammanslogs med *Foreign Quarterly* sänktes det till 6 sh. I tredje numret tillkom en ny avdelning på 19 sidor under rubrik *Critical Sketches*, en samling recensioner på ett par sidor, en halv eller mindre, som äro tryckta med finare stil liksom förut notiser och boklistor. På alla avdelningar växlar sidoantalet avsevärt i de olika numren. Idén till *Sketches* ansågs vara plagiat från *Foreign Review*, vars redaktör, William Fraser, hade varit underredaktör i *Foreign Quarterly*[2], men efter en tvist med förlagets engelske direktör, Cochrane, startat konkurrensföretaget. Om Critical Sketches och andra gemensamma angelägenheter fördes polemik, om vilken Carlyle inberättar till Goethe april 1828: »A worthless bookseller dispute now terminated gave rise to this division into two Reviews, which therefore to a certain extent, at least in the eyes of their publishers, appear as rivals; though among the Editors and Writers there seem to be no quarrel.»[3] Polemiken vanpryder heller inte texten: ett löst uppklistrat blad i Bernhard v. Beskows exemplar av *Foreign Reviews* andra häfte förklarar den nu avslutad. Särskilt i fråga om Sverige är ett ganska intimt samarbete långt ifrån uteslutet.

---

[1] *Goethes Briefwechsel mit Thomas Carlyle,* Edit. HECHT. Dachau 1913, s. 28.
[2] Se sid. 56 not 1.
[3] *Goethes Briefwechsel* a. a. Der Englische Text s. 16.

Från början ingick i planen för de stora artiklarnas text och i båda tidskrifterna en stor mängd citat i översättning, ofta på flera tättryckta sidor, och även poetiska tolkningar. För Sveriges del är detta drag mycket påfallande. Men ända till 1846, då tidskriften uppgick i *Westminster Review*, fortfor den att som rent kritisk publikation fullfölja sin uppgift. Uppsatsen om Sverige avsåg att vara en första presentation av ett nytt och okänt litteraturområde, som i fortsättningen skulle ytterligare klarläggas, vilket också skedde. De i *Foreign Quarterlys* tidiga årgångar publicerade artiklarna tillsammans med dem i *Foreign Review* bilda en svensk litteraturförbindelse av i flera avseenden ensamstående slag.

Författaren till den första uppsatsen, R. P. Gillies, var på sin tid mycket känd särskilt i skotska litteraturkretsar. Han var född 1788 och tillhörde en släkt från Forfarshire. Orten äger, i parentes sagt, en rikedom på skandinaviska fornlämningar. Gillies' far hade gjort sig en förmögenhet i Indien, som han placerat i skotsk jordegendom. Sonen ärvde honom vid tjugu års ålder. Han var redan då ägare till ett vackert och omfattande bibliotek, som han som barn utan yttre tillskyndan lagt grunden till med en liten samling sällsynta s. k. hexböcker. Denna litteraturgren kom senare att bli ett föreningsband mellan honom och Walter Scott. Han blev för övrigt snart nog en känd bibliograf. Ävenledes i barndomen idkade han vittra övningar och vann tidigt gillande för versifierade tolkningar från olika språk. I sin litterära utveckling säger han sig ha blivit starkt påverkad av den på sin tid mycket bekante och ansedde Dr. Nathan Drake, hos oss omtalad som »den nordiska skolans — om man får begagna uttrycket — mest betydande kritiker».[1] I *Memoirs* karakteriserar Gillies hans författarskap blott i allmänhet och nämner ingenting om det nordiska; men Drakes *Literary Hours*, där de nordiska essayerna ingå, var från 1803 och under åratal Gillies' »favourite companion, produced an impression indelible for the rest of my life...»[2] Gillies' och för övrigt även andra fall[3] tyda på ett direkt samband mellan det i litteraturkretsar

[1] A. BLANCK, *Den nordiska renaissansen i 1700-talets litteratur.* Stockholm 1911, s. 120.

[2] GILLIES, *Memoirs* a. a., Vol. I, s. 167.

[3] Jfr SOUTHEY, R., *Life and Corr.* a. a., Vol. I, s. 234, 287, Vol. VI, s. 105, 98, 189, 241 och LOCKHART, J. G., *Life and Letters,* London 1897, Vol. II, s. 225. Southey, som i en föreläsningsserie 1795 haft till ämne bl. a. »Manners and Irruptions of the Northern Nations» och »Progress of the Northern States» och 1802 anmälde Acerbi i *Annual Review,* läste isländska, biträdde Cottle med hans Edda-

i slutet av 1700- och början på 1800-talet synnerligen vanliga intresset för den nordiska mytologien och sagolitteraturen, som hos Gillies verkar självfallet, och ett på 1820- och 1830-talen i vissa kretsar uppflammande intresse för de nordiska ländernas moderna språk och litteratur.

Länge ostörd av näringsbekymmer upplevde den unge mannen på ett synnerligen intensivt sätt det romantiska genombrottet i sitt hemland och var sannolikt en av de första i Skottland — av andra uppbådet så att säga — som trädde i intim kontakt inte bara med modern tysk utan också med dansk och sedermera svensk litteratur. Från ungdomen var han en fysiskt och psykiskt sjuk människa, känd för vad man då kallade »underliga griller» och ävenså tidigt hemfallen åt ett allmänt ekonomiskt vanvett. 1815 förlorade han på en gång en avsevärd del av sin förmögenhet, enligt egen uppgift emedan han på grund av godtrogen släktkärlek inlåtit sig på en alltför djärv spekulation. Först nu börjar han taga i betraktande,

översättning och, som ofta framhållits, omtalar Harald Hårfager som ett av de ämnen han skulle vilja behandla. 1827 anmäler han i *Quarterly Review* Dr. Sayers »Collected Works» och betonar då det nordiska inflytandet i den engelska litteraturen. När hans vän, sedermera måg, och utgivare av en samling av hans brev, J. W. Warter 1830 blev legationspredikant i Köpenhamn, uppmanar han honom livligt att lära sig danska: »... so easy that you may make yourself aquainted with it without study, while you are studying German... Danish seems to me the easiest language into which I have ever looked...» Han bör göra sig underkunnig om allt, bl. a. vill Southey veta varför Danmark är ett fattigt land. Om Sverige ha senare resenärer lämnat vida bättre besked. Särskilt bör W. studera de båda ländernas kyrkohistoria och kyrkliga förhållanden, som särskilt intressera Southey, och detta för en artikel, som skulle kunna växa ut till en bok. »And this might lead you at length to meditate a history of the three Scandinavian Kingdoms, Norway, Sweden and Denmark — a singularly rich subject, having in its early periods an English interest; a romantic one in its middle and even later ages, and a moral and political one, in a high degree at last.» I ett annat brev: »You are going to a country, which has more in its history and literature to recommend it than in its object of art and nature... There is much sound learning in Denmark, though it may not be of that kind, which is rated so much above its real worth in our English Universities. The two most distinguished poets are Oehlenschlæger and Ingemann. If you will take over the 'Tale of Paraguay' and 'All for love to' them... some civilities of this kind having heretofore passed between us...» I april 1832 omtalar han, att han läser svenska med sin lille son. Han har sin egen undervisningsmetod, för vilken redogöres, och sonen omtalar senare att han med honom läste holländska, tyska, danska och svenska, »being particularly partial to the northern tongues.» Warton lydde rådet, vad beträffar studierna, företog resor i Sverige och Norge och trädde i nära förbindelse med norra Europas lärde, bland dem professor Rask. Han ansågs som expert »in Danish and Swedish lore and in the exquisitely curious Icelandic Sagas» (Dictionary of National Biography art. Warter. John Wood). J. G. Lockhart skriver till Carlyle i ett odaterat brev, sannolikt från 1840-talet: »Like you, I have dabbled in it (»that lore») and in the Danish and Swedish, but not lately. I was in youth language mad, and remember with wonder spending a whole winter on Angle-Saxon, from which I diverted to the Saga religion...»

att författarskap och översättningsarbete skulle kunna göras till en inkomstkälla. I Edinburgh, där han slog sig ned 1815, sedan han måst sälja sin egendom, verkade han i den Blackwoodska författarkretsen, som utgjordes av bl. a. den bekante professor J. Wilson (»Christopher North»), J. G. Lockhart och James Hogg (»the Ettrik Shepherd»); »Philip Kemperhausen» i Blackwood's Magazines bekanta *Noctes Ambrosianæ* är denne Gillies. Han var litterärt och socialt synnerligen »well connected», och hans vänkrets i Edinburgh omfattade några av Skottlands mest berömda namn. Wordsworth, som han korresponderade med och som varit hans gäst, skrev en sonett till hans uppmuntran, då svårigheterna hopade sig för honom.[1] Han hade en god och trofast vän i den på sin tid bekante Sir Egerton Brydge. I dennes 'Ruminator', en samling kortare uppsatser, äro tjugoåtta av Gillies. Byron omtalar boken som ett verk av »a strange, but able old man and a half-wild young one, author of a poem on the Highlands, called 'Childe Alarique'.» Den diktsamling, där poemet ingår — dess fullständiga titel är 'Childe Alarique, a Poets Reverie with other Poems' (1813) — återfinnes i försäljningskatalogen över Byrons böcker (1816). Den gick ut i flera upplagor. Han fortsätter: »This young man can know nothing of life, and if he cherishes the disposition which runs through his papers, will become useless, and perhaps not even a poet, after all, which he seems determined to be, God helps him! no one should be a rhymer who could be anything better.»[2] Gillies blev senare medlem av det skotska advokatståndet, men det blev av ingen annan betydelse för honom än att han därmed fick tillgång till dess berömda bibliotek. Då han med familj och fränder 1821 företog en resa till Tyskland, var han, trots att han i allmänhet uppträtt anonymt eller under växlande pseudonymer, också där känd som lycklig översättare från tyska och danska, både i bunden och obunden form. *Conversationslexicon der Gegenwart* (Leipzig 1839) omtalar som »meisterhaft» hans i *Blackwood's Magazine* publicerade tolkningar av tyska och danska tragedier. Också blev han mycket väl mottagen i Tyskland.

Meningen med resan var, att han under sparsam livsföring skulle idka språk- och litteraturstudier. Han och sällskapet for emellertid

[1] WORDSWORTH, W., *Poetical Works of*... Edinburgh 1885, Vol. VI, s. 40.
[2] LORD BYRON, *Works of Letters and Journals.* London 1903, Vol. II, s. 337 not 2, s. 338 not 1.

i månader landet runt, sökande en för dessa syften kongenial bostad. Härunder gjorde han ett morgonbesök hos Goethe, vars enkla boning överraskade honom, drack te hos Tieck och sammanträffade med »Hofrath Müllner». Dennes *Schuld* hade han översatt och publicerat 1819. Redan då var han förmedlare på ett i England hittills okänt område, det tyska ödesdramat.[1]

Hösten 1821 anlände sällskapet till Frankfurt am Main, där bostaden blev funnen och Gillies på allvar kunde börja sina studier. Genom att ytterligare kvalificera sig för förmedlarkallet hoppades han kunna skaffa sig och de sina en någorlunda bärgning.

Under förhandenvarande osedvanligt gynnsamma förhållanden var detta inte någon alltför djärv spekulation. Sedan han kommit sig i ordning i Frankfurt, fann han i grammatikern Dr. Karl Ferdinand Becker en utmärkt lärare i tyska. Men han hade också andra »auxiliaries and collaborators». Bland dem var »Captain Äkenthal», en svensk. I sina minnen omtalar han honom på några sidor, som ha intresse också i samband med den episod, som avslutar berättelsen. »Äkenthal» var, skriver han, »a native of Upsala, had held the rank of captain in the Swedish army, and now lived frugally and contendedly at Frankfort on some infinitesmal pension, assisted by his gains as a teacher of the French language, in which capacity he was employed by some of the wealthy merchants. But for instruction in the language of his own country, until my appearance, I suppose he never had a single applicant. To this good and unassuming man it was, therefore, a pleasant surprise to be informed that I had already translated some works from the Danish of Oehlenschlæger and Ingeman, and that I wished earnestly to cultivate an acquaintance also with the literature of Sweden. Eagerly he insisted how much more interesting and varied it was than that of Denmark, and how much more complete and euphonious was the language. So we resolved to commence our studies directly, only felt on both sides sorely puzzled for want of books enough to read. In the repositories of Mr. Vaarentrap, an antiquarian bookseller, I soon found a Grammar and Dictionary, but my worthy instructor had only a few old numbers of the »Phosphoros» and other periodical works, emanating from Stockholm, and I could not find more than two odd volumes of poetry and prose by Leopold, a once

[1] Th. Zeiger, *Beitrage zur Geschichte der deutsch-englischen Literaturbeziehungen.* Studien vergleichenden Literaturgeschichte. Band I, s. 250.

notable author of the *soi-disant* classical or French school, now superseded; but we made the most that we could of these.

I have never forgotten the vivid feelings produced by the first poems which I perused in the Monthly Magazine, entitled »*Phosphoros*». There appeared so much force and freshness of life and feeling in the productions I found there, that once more a new literary world seemed to open, and I believed, not without reason, that its unexplored mines might be worked *ad infinitum*. My friend Äkenthal was not sparing of arguments to deepen this impression. In truth, he himself seemed to cherish a conviction, that in the departments of the drama, of romance, of biography and history, not forgetting lyrics and music, the Swedes were entitled to hold a higher rank than any other nation on earth. As for the language, he maintained it was, at all events, as powerful as English, and more euphonious than Italian.

Connected with these studies was a trifling incident, which would be utterly unworthy of notice were it not that it reminds me of an extraordinary and truly original character who then resided, in seeming poverty and utter obscurity, at Frankfort. The two odd volumes, already mentioned, of Leopold's works, were duly conned over for the sake of practice, not omitting any part however insipid. In this way we came one afternoon to a grand ode, applicable to the coronation, at Stockholm, of his majesty Gustavus IV.; where, in a style the most elaborate and ornate, he was addressed as the fountain of intelligence, light, and beneficence; the »rising sun», not only of Sweden, but of Europe, and so forth: in short, with all the froth and nonsensical exaggeration that usually belong to the productions of *soi-disant* poets addressing their flatteries to crowned heads. An accidental summons called me for a moment into the next room, where, happening to look out at the window, I saw (no unusual sight) this identical monarch, the *ci-devant* »rising sun» and fountain of intelligence, etc., stationed in the gardens, and looking up, as he often did, at our house; in other words, there stood the brave »Colonel Gustafson», his tall meagre figure arrayed as usual in his peculiar uniform, namely, an entire suit of plain blue cloth the buttons covered therewith, so that all might be of the same shade, and in his long pale visage bearing, as I thought, a singular resemblance to the ordinary portraits of

his predecessor Charles XII . . .[1] Why this rightful owner of the crown, this veritable king, preferred to live at Frankfort, I cannot guess, unless it were for the sake of the gardens in which he so often took his lonely walks; or because in this *Hans* town he was more utterly neglected and unnoticed than, probably, he would have been at any *residenz*.

His home at Frankfort consisted of two small apartments, over the shop of a tinsmith, in a narrow obscure street, where, as a retired officer, he lived (according to *on dit*) upon a scale of even abject poverty; not for want of pecuniary means, though his revenue was very limited, and not from avarice, for the brave old lion was, I am sure, as incapable of turning miser as of turning coward; but because, neither in health nor spirits would his condition have been improved by habits of luxury. At Frankfort, as I believe, he had not a single confidant, nor spoke with any one, hardly with the bankers, Gebhard and Hauck, through whom he received his money. By the vastly wise and enlightened community of this town, he was regarded, not as the ex-king, not as a man of varied talents and accomplishments, which he really was; on the contrary, they saw merely his eccentricities, and looked upon him as a madman. In one respect our amiable world is the same in every land; with admirable clearness and precision it detects in one instant the vices or incapacity of *the fallen;* — it matters not whether he be ex-king, or ex-banker, or ex-laird, only let him be sufficiently impoverished and enfeebled, there needs no other premiss than this; the conclusion in regard to madness or vice will follow immediately. For my own part, from all I heard from Captain Äkenthal, who knew somewhat of the king's character and personal history, I believe he was not, and never had been, mad; but, unfortunately, he did labour under a certain constitutional malady, which, when exasperated, tends more than any other to depress the spirits, to cloud the brain and irritate the temper; and this would have unfitted him for the cares and responsibility of the goverment, even had the Swedes desired to get rid of Bernadotte. To this cause also might be ascribed his lonely and ascetic habits. If he had any acquintance, I suppose, it was among the booksellers, one of whom had recently published for him a quarto pamphlet on a scientific

[1] Gillies citerar ur minnet och inte ur något kröningsode, utan ur *Det slutand århundradet* (1799), som är adresserat till den nyfödde kronprinsen.

subject, which was said to be both learned and ingenious. In Germany the custom of salutation by lifting the hat is usual, *en passant*, even when parties are not on speaking terms. Almost every day I met Colonel Gustafson in the gardens, till at last the ceremony passed regularly betwixt us; and had I remained long enough at Frankfort, perhaps I should, for once in my life, have fallen into acquaintance with a king; and, under circumstances much more interesting, according to my notions, than if he had been placed on his ancestral throne.»[1]

Kaptenen med det osvenska namnet, som heller inte återfinnes i någon svenska arméns rullförteckning, är uppenbarligen identisk med den i de svenska romantikernas korrespondans då och då uppdykande DANIEL GEORG EKENDAHL. Om denne veta vi, genom brev till Hammarsköld, att han sedan början av 1820 uppehöll sig i Frankfurt am Main och där gav undervisning.[2] Han var varken från Uppsala eller kapten i *svenska* armén och allra minst var han nöjd, han har snarare tillhört de konstant missnöjda. Men han hade varit fänrik i Upplands vargering, en slags reserv, som snart uppgick i regementet. Som sådan hade han deltagit i 1808—1809 års finska krig. I *Phosphoros*' prenumerantförteckning tituleras han fänrik ännu 1811, men löjtnant 1812 av Rääf i brev till Hammarsköld,[3] och för övrigt också annorstädes. Enligt Rääf hade Ekendahl då tagit avsked från det militära och var utan »offentlig sysselsättning». Sedan han 1813 emigrerat till Tyskland, fick han emellertid på sin »älskade vän», E. M. Arndts rekommendation en officersbeställning i den engelsk-hannoveranska legionen; här blev han kapten 1815 och lämnade tjänsten 1816, detta enligt egna och f. ö. ganska sannolika uppgifter i det förut citerade brevet till Hammarsköld.

Ekendals från födseln dunkla öden förtjänade måhända en utredning.[4] Men här rör det sig ju egentligen blott om sådana om-

---

[1] GILLIES' *Memoirs* a. a., Vol. III, s. 35—39.

[2] Brev till L. Hammarsköld. 1824. K. B. Stockholm.

[3] A. AHNFELT, *L. F. Rääf af Småland och hans litterära umgängeskrets*, Stockholm 1879, s. 379.

[4] Uppgifterna om hans födelseår och datum växla på ett även för denna tid osedvanligt sätt. Dock torde han varit född på Ängaholm i Småland 1780 och dog i Eisenach 1857. I matrikeln för Jönköpings läroverk betecknas fadern som »obekant», enligt uppgift från rektor Werner därstädes, enligt Sjöström — se nedan — »en fältväbel vid Smålands infanteri». Enligt uppgift, för vilken jag står i förbindelse till landsarkivarien dr C. M. Kjellberg i Vadstena, är enda spår av hans födelse en anteckning i församlingens arkivalia om »*Barnet Daniel*»s födelse 29/3 1780, på en liten lista över i Aringsås födda oäkta barn. Modern

ständigheter, tidigare kända, som kunna tänkas ha haft betydelse för Gillies' ställning till svensk litteratur och därmed för *Foreign Quarterly* och dess läsekrets. En sådan är givetvis, att Ekendahl liksom Gillies' var en böckernas man. Det militära inslaget i hans liv har nog snarare kommit sig av nöd än av trängtan till soldatlivet. 1799 kom han från Jönköpings skola till Växjö gymnasium, där han var samtida med Elgström och Ingelgren; till Uppsala 1801, där han tog en teologisk examen; studerade vidare i Greifswald 1805 och i Lund 1807. Här tog han kansliexamen.[1] *Allgemeine deutsche Biographie* (Leipzig 1877) omtalar »ältere und neueren Sprachen, Philosophie, Geschichte und Staatswissenschaft, um der diplomatischen Laufbahn zu folgen, woran ihn jedoch die politische Verhältnisse hinderten.» Ekendahl blev senare medarbetare i flera uppslagsböcker och särskilt den underliga uppgiften, om en planerad, men omintetgjord diplomatisk karriär går nog tillbaka till honom själv. Att han var språkkunnig kan inte betvivlas.

I Stockholm hade han anonymt publicerat en broschyr: *Försök om att i Sverige förena Laglig Frihet med Monarkisk Regering* (1809). Den innehåller radikala reformförslag, såsom av ständerna valda domare, progressiv beskattning och ett idylliskt värnpliktsförslag med övningar söndagseftermiddagar vissa tider på året. I *Phosporos'* anmälan av *Reflexioner öfver Konung Gustaf III Lefverne, Character och inflytande på Svenska nationen* (Stockholm 1810), som Ekendahl översatt, talas det om hans »skickliga penna». Det är nog inte uteslutet, att Ekendahl också var författaren. Den lilla broschyren ingår i den tyska översättningen av Gustav III:s arbeten, som är ett sammandrag av den franska upplagan. Den bekante historikern, professor C. F. Rühs står på titelbladet som utgivare och översättare. Men denne påstod sig på grund av oenighet med förläggaren aldrig ha avslutat arbetet, och både i tysk och svensk press har han avsagt sig författarskapet till broschyren. Det i *Phosphoros* där påtalades misstaget, att Ulrika Eleonora stiftade K. Vitterhetsakademien — ett misstag som man finner i flera tyska publikationer — återfinnes icke i den *tyska* texten, vilket ger stöd för misstanken

uppges vara Brita Eckerdal (enligt Sjöström Beata). Hon förekommer endast på denna lista. Daniel finnes ända till 1791 upptagen under Ängaholm. Att han senare kallar sig Daniel Georg tyder på att han var son till överste Daniel Georg Silfversparre, bror till dåvarande friherrinnan Koskull på Ängaholm. Denne dog 1791. I brevet till Hammarsköld efterfrågar han »Tant Silfversparre».

[1] C. SJÖSTRÖM, *Smålands Nation i Lund 1668—1921*, s. 250.

om någon liten mystifikation från Ekendahls sida. Denne kan mycket väl ha befunnits lämplig upptaga arbetet efter Rühs och det finns också skäl, varför han inte skulle ha velat stå för författarskapet till broschyren med dess omdömen om närliggende händelser och personer. Ävenledes hade han före sin avflyttning från Sverige givit ut ett par översättningar från Goethe och Johannes v. Müller.

Ekendahl var nära lierad med de stridande romantikerna både i Uppsala och Stockholm, och ehuru hans huvudintressen knappast varit de estetiska, utan snarare historia och statskunskap, har han betraktats som bundsförvant.

Han föreslår sig själv, 1810, till en fast avlönad plats i Phosphoros. Men när Palmblad omtalar detta för Elgström som gjort samma propos sker det utan någon kommentar över Ekendahls förmätenhet, blott att Elgström står »oss närmare» ifall en sådan befattning överhuvud taget kunnat ifrågakomma.[1] Det var emellertid på Palmblads och Atterboms förslag[2] som Hammarsköld genomdrev att Leonard Rääf — i brev 12/4 1812[3] och under allra artigaste former bjöd honom ett hem hos sig. Rääf hade då nyss flyttat till Thomestorp och ensamheten i Östergötland; Palmblad för sin del ansåg att vid närmare bekantskap »skulle Rääf icke mindre bli Ekendahls gäldenär än tvärtom. Denne senare är en god och ganska älskvärd karaktär.»

I brevet omtalar Rääf Ekendahl som en av Hammarskölds bästa vänner, »och som, om jag icke bedrar mig, har bott hos dig». Han motiverar sitt för Ekendahls ögon formulerade anbud med att det var »hufvudsakligast och då jag med skäl misströstar om att sjelf kunna göra något för vår litteratur, för att åt den bevara någon af våra yngres hela förmåga, som jag önskade att någon af dem ville, med uppoffrande af alla planer, åtminstone för en tid, flytta till mig och där ostörd och utan andra omsorger egna sig åt sitt yrke».[4] Härav framgår att Ekendahl dock bland sina jämnåriga åtnjöt ett visst anseende, att man hade förhoppningar om honom.

E. dröjde emellertid att begagna sig av Rääfs vänliga anbud. En annan av hans vänner, Askelöf, gör härom det karakteriserande uttalandet: »Ekendahl lefver ännu som tänkte han dröja i evighet.

---

[1] GUDMUND FUNCK, *Bref rörande Nya Skolans Historia.* Upsala 1886, s. 101.
[2] A. a., s. 322.
[3] AHNFELT, *Rääf* a. a., s. 322.
[4] A. a., s. 380.

Det fins hos honom ej en gnista Fähigkeit, så snart det är fråga om att handla. Skrif till honom eller bed Lennart skrifva, att emellan göra och icke göra fins intet medium, och att han måste decidera sig för ettdera.»[1]

När han äntligt kom åstad, skedde det i sällskap med Christian Molbech, som befann sig på den resa, från vilken han skrev *Breve fra Sverrige 1812* med den omstridda litteraturöversikten. På Thomestorp stötte Hammarsköld till, och all slags romantik florerade. Bland övriga gäster under det något mer än halva år, som Ekendahl tillbragte hos Rääf, märkas Palmblad, Atterbom, Hedborn och Livijn. Thomestorp har tydligen varit den nya skolans sommarkvarter och feriehem; Rääf, som dock var en hushållsaktig man, prenumererade på 9 ex. av *Phosphoros*. I utkastet till en självbiografi omtalar han ju också »täta besök af Upsalavänner, af hvilka flera diktade i detta Arkadien de sånger och noveller, som inflöto i *Poetisk Kalender* och andra skolans tidskrifter».

Ekendahl, emellertid, tycks av Rääfs klagomål att döma ha gått overksam, och samlivet blev prövande för dem båda. Redan i december hade den förre känt sig »på alla sidor sammanpressad af tidens svarta demon, liksom Laakoon af de mäktiga ormarna».[1] I maj for han sina färde och, som saken gestaltade sig, till kriget i Tyskland. Att han ingenting gjorde på Thomestorp behöver emellertid inte betyda, att han inte tidigare kan ha deltagit i den romantiska »drabbningen» mycket mer än som är bekant. Men en episod från hans senare år har givetvis gjort vännerna mindre benägna att erkänna hans eventuella medverkan. Det blev i deras krets nästan omedelbart känt, att hans *Geschichte des Schwedischen Volks und Reichs* (1829) till väsentliga delar var ett plagiat av Geijers nyutkomna *Häfder*.

Men även om Ekendahls insats i striden har varit inskränkt till litterära konversationer kan den ha varit betydande nog. Det ser ut som han tillhört den människotyp, som ofta nog utövar ett starkt inflytande just i umgänget. Det var inte någon vanlig lektionsgivare, som Gillies råkat ut för, utan en kunnig och begåvad man, som på närmsta håll åsett, sannolikt också aktivt deltagit i det romantiska genombrottet i Sverige. Några av stridens viktigaste dokument förde han med sig under åratals krigarliv och kringirrande. Och Ekendahl torde tillkomma den ära, som kan hämtas

[1] AHNFELT, *Rääf* a. a., s. 380.

av att under dessa vintermånader i Frankfurt ha hos *Foreign Quarterlys* blivande redaktör fixerat intresset för svensk litteratur.

Sedan minskas ju äran ingalunda därav, att självklart den renaste tillfällighet varit bestämmande. Hos Ekendahl, som livnärde sig med att ge lektioner i franska, förefanns näppeligen *då* någon avsikt, varken att slå mynt av eller att meritera sig genom litteraturpropaganda. Han omtalar inte ens episoden, när han för Hammarsköld redogör för de år som gått. Än mindre har det rört sig om någon påverkan från de just i propagandaverksamheten så aktiva vännerna i Sverige.[1] I det flera gånger citerade brevet till Hammarsköld 1824 omtalar han, att sista gången han hört från någon av dem var 1817. I hans måttlösa framhävande av det svenska igenkänner man den patetiska och nästan helt kritiklösa uppskattning, som utmärker utlandssvensken, vilken länge varit avskuren från fosterlandet.

Gillies antyder ju lätt de möjligheter också till inkomster, som lågo begravna mellan *Phosphoros'* blad, men detta gör han väl närmast som ursäkt för att han fördjupat sig i studier på sidan om allfarsväg, just när han bort göra något omedelbart nyttigt. Emellertid har all denna oavsiktlighet förlänat en rätt sällsynt äkthet åt den litterära förbindelse, som deras samvaro resulterade i. Den var inte beställd, och den kostade oss ingenting. Den synes ha varit frukten av en synnerligen ren litteraturkärlek hos två i övrigt mycket skröpliga käril.

Gillies lämnade Frankfurt i april. Ekendahl, som strax efter kriget gift sig olyckligt med »en flicka av folket», och levde i misär, stannade där tillsvidare. 1825 flyttar han till Weimar och återupptar här sin ungdoms litterära verksamhet. Han blir »en flitig penna», som medverkar i *Revue encyclopédique* och i *Geographisch-statistischen Ephemeriden*, i *Minerva, Brockhaus' konversationslexikon* och annorstädes. Han skriver och ger ut tjocka böcker, företrädesvis av statsrättsligt och historiskt innehåll, väl utnyttjande sin kännedom om två länders kultur. Han var, om inte annat, en

---

[1] RUBEN G:SON BERG i *Palmblad och Brockhaus* (Samlaren 1824, s. 44) omtalar att Palmblad 1826 föreslagit Brockhaus, att Ekendahl skulle få översätta till tyska en av Palmblad och en vän till honom sammanskriven redogörelse för nysvensk litteratur från och med 1825 till dato. Efter bekantskapen med Gillies och särskilt efter flyttningen till Weimar återupptar E. skriftställarskapet, som tycks helt legat nere, och det är från denna tid som EKENDAHLS förmedlarskap daterar sig.

ovanligt skicklig kompilator och torde i Tyskland ha spritt ganska mycken kunskap om Sverige och svenskt. En dag skriver han till Goethe och ber honom genomläsa manuskriptet till någon av kompilationerna. Han vill ha hans råd. Goethe ursäktar sig — i brev — med sin höga ålder. Men på Marianne de Villemers begäran skrev han till Varnhagen för att skaffa Ekendahl en god recension av just hans *Geschichte*, som Goethe själv under flera dagar läste med nöje — i juni 1827 — den av Geijer påverkade delen. Detta omtalar han både i brev och dagbok. För övrigt var Ekendahl hos honom på middag, och kansler Müller har bevarat uttalanden, som tyda på att Goethe rent av var en smula imponerad av svenskens förnämliga väsen.[1]

Men detta tillhör Ekendahls senare, här ovidkommande historia. Med Gillies har han knappast haft någon förbindelse efter Frankfurtertiden; stavningen av namnet tyder ju också på att han aldrig har sett det skrivet.

I januarinumret 1823 av Blackwood's Edinburgh Magazine få vi emellertid i följande dikt en liten påminnelse om deras bekantskap.

A Winter Night's dream.

Fragment from the Swedish of J. H. G. Äkenthal.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

No crown of bags I seek, nor sparkling holly, —
But withered leaves, the gift of melancholy,

III.

Ay, *withered leaves*, an emblem meet, I ween
Of early hopes — like them all withered now;
Of sunny days, and blossoms that *have been,*
Meeter from me than yew or cypress' bough, —
For they though Sorrow's emblem, are yet green,
And may no fellowship with death avow,
Save that but fancy given. But from the wreathes
Here strew'd around, deep inspiration breathes.

IV.

They speak, though dead, of life once bright and gay,
When o'er their dusky heaps in mockery,

[1] H. G. Gräf, *Sverige i Goethes liv oeh diktning.* Stockholm 1921, s. 65—69 och 113 not 88.

Comes floating through the clouds a transient ray
And therefore too unto my watchful eye,
Even like the faint gleams of a wintry day,
Come, visions of the past. Ere yet they fly,
Oh, might I, with a rash and hurried grasp,
One leaf amid the blooming scenery clasp.

R.

Dikten är försedd med följande not: »We have received a translation of a poem of considerable length by this author, from which these introductory lines are copied. It is entitled 'A Winter Night's Dream', and is to be found in the 'Phosphoros' for November 1814.»

Men initialerna äro felaktiga, likaså namnstavningen. Någon sådan dikt har aldrig publicerats i *Phosphoros*, som ju heller inte utkom 1814. Ej heller i *Poetisk Kalender* har jag lyckats identifiera det svenska orginalet. Nu kan man ju tänka sig, att Gillies i Frankfurt för övnings skull tolkat en dikt av Ekendahl, återfunnit den bland sina papper och skickat den till Blackwood's försedd med den på mer eller mindre lösa grunder hopfantiserade noten.

Bland Gillie's egna arbeten uppräknas emellertid *A Winter night's Dream*[1] (som jag tyvärr inte haft tillgänglig). Han berättar i sina *Memoirs* hur under en av de bataljer med och mellan hans olika fordringsägare, som senare skulle förbittra hans liv, »the only copy in existence of the second part of my 'Winter Night's Dream' had been left in a back parlour, where the last vestige of it was in the fragment of a *fidibus* which had been used by a possession man».[2] Möjligen rör det sig om en antologi och dikten är verkligen av Ekendahl, men det hela verkar snarast som en av dessa förunderliga och skenbart meningslösa, enligt våra begrepp ofta nog äreröriga mystifikationer, som tidens literati så ofta roade sig med.

II.

I *Memoirs* passerar Gillies rätt flyktigt de närmsta åren efter sin hemkomst från Tyskland. Han delar sig mellan litterära sysselsättningar och oro och omsorg för sin sjuka familj. Med vem han är gift eller när han gifte sig omtalar han aldrig — i Edinburgh

[1] *Dictionary of National Biography* art. Gillies, R. P.
[2] GILLIES' *Memoirs* a. a., Vol. III, s. 250.

var det förmodligen bekant — ej heller när och under vilka omständigheter han gick över till katolicismen. Men hans ekonomi försämras alltfort, mindre märkbart till en början, eftersom det rådde högkonjunktur på litteraturmarknaden, och särskilt översättarna blomstrade vid sidan av det unika fallet Walter Scott. Också de mindre ljusen lyfte för övrigt överraskande honorar. Om James Hogg, som var en äkta poet, åtminstone vid enstaka tillfällen, men obetydlig prosaförfattare, berättar oss Gillies, att han fick 600 pund för två romaner, visserligen i tre delar vardera, men enligt författarens egen uppgift komplett värdelösa och hopskrivna i rasande fart för ingen annan orsaks skull än förtjänsten.

»Hearing of such events, Oehlenschlæger prepared a romance in three volumes, called 'The Island in the South Sea', which he sent to me in manuscript to be translated for the English market, and first published among us. But alas! it contrasted fearfully with his other productions; the paralysing effects of a temporal and worldly purpose were too manifest; the poet had descended from his proper sphere in order to become book-maker, and I could not realise the purpose he had in view; besides, the manuscript came into my hands at a time of domestic affliction.»[1] Han ger för övrigt i det sammanhanget också uttryck för sin beundran för Oehlenschlæger. »It has indeed», skriver han, på femtiotalet alltså, »been among the dreams of my long unsettled life, that the Danish Shakespeare, with divers other foreign dramatists, might yet be brought forward in England . . .»

Gillies' drömmar voro också som sådana ytterst immateriella. Men förutsättningen för deras förverkligande var olyckligtvis just det välstånd, som han ägnat så liten tanke och så lättsinnigt gjort av med: »I must have my own studio undisturbed, with stores of new foreign books, and perfect command of my own time; lastly, there must be no shadow on the mind of wordly cares and perturbation, otherwise the spell would be broken».

Han beskriver, hur han arbetar: »When translations were pro-

---

[1] GILLIES' *Memoirs* a. a., Vol. III, s. 84. Oehlenschlæger, som skrev sin roman på tyska, omtalar det passerade något annorlunda i *Erindringer* (Köbenhavn 1851, Del IV, s. 26). Walter Scott skulle ha uppmuntrat honom och själv ansträngt sig för att skaffa förläggare, han bifogar utdrag av brev från denne till A. A. Feldborg, då bosatt i London och främjare av den danska litteraturens spridning i England. »Forresten var Talen, fra min Side, kun om 100 Pund.» Vilket tyder på att han hunnit läsa Gillies' redogörelse.

posed, I lost no time in selecting authors, but took the first that proved interesting, and translated right through, using a brush instead of a pen. If allowed my own way, I could usually make sixty pages per day in this manner, and when a volume was finished I bound it up roughly, having a frame and implements for that purpose. But I regarded these manuscripts only as materials to be improved infinitely by a process of *remaniement,* whereas my publishers thought they were sufficiently good in their existing state, and eight volumes were brought out, which realized to me a considerable sum.»[1]

Om summan var stor, så var den likafullt otillräcklig, och de sista resterna av Gillies' förmögenhet gingo förlorade i samma panik- och katastrofartade kris, som bortsopade Walter Scotts. I stället för att, som denne rått honom till, lämna sina affärer i händerna på kvalificerade personer och själv ägna sig åt litterärt förvärvsarbete, inlät han sig på en rad processer, som slukade hans inkomster och hindrade honom från arbete.

Walter Scott skriver om honom i sin dagbok — 3 dec. 1825: »I really fear he is near an actual standstill. He has been extremely improvident. When I first knew him, he had an excellent estate, and now he is deprived, I fear, of the whole reversion of the price, and this from no vice or extreme, except a wasteful mode of buying pictures and other costly trifles at high prices, and selling them again for nothing, besides an extravagant housekeeping and profuse hospitality.» Han karakteriserar honom i sammanhanget: »An excellent disposition, with a considerable fund of aquired knowledge, would have rendered him an agreeable companion, had he not affected singularity, and rendered himself accordingly singularly affected. He was very near being a poet — but a miss is as good as a mile and he always fell short of the mark. I knew him first, many years ago, when he was desirous of my aquaintance; but he was too poetical for me, or I was not poetical enough for him, so that we continued only ordinary aquaintance, with goodwill on either side, which R. P. G. really deserves, as a more friendly generuos creature never lived. Lockhart hopes to to get something done for him, being sincerely attached to him,

[1] GILLIES' *Memoirs* a. a., Vol. III, s. 91. Bland arbeten från denna tid märkes *German Stories* selected from the works of Hoffmann, Dela Motte, Pichler, Kruse and others (3 vol. 1822).

but he says he has no hopes till he is utterly ruined. That point, I fear, is not far distant; but what Lockhart can do for him *then* I cannot guess. His last effort failed, owing to a curious reason. He had made some translations from the German, which he does extremely (well) — for give him ideas and he never wants choice of good words — and Lockhart had got Constable to offer some terms for them. R. P. G. had always, though possessing a beautiful power of handwriting, had some whim or other about imitating that of some other person, and has written for months in the imitation of one or other of his friends. At present he has renounced this amusement, and chooses to write with a brush upon large cartridge paper, somewhat in the Chinese fashion, — so when his work, which was only to extend to one or two volumes, arrived on the shoulders of two porters, in immense bales, our jolly bibliopolist backed out of the treaty, and would have nothing more to do with R. P. He is a creature, that is, or would be thought, of imagination all compact and is influenced by strange whims. But he is a kind, harmless, friendly soul, and I fear has been cruelly plundered of money, which he now wants sadly.»[1]

Gillies omtalar i sina *Memoirs* ofta och med tacksamhet Walter Scott: »He was not only among the earliest but most persevering of my friends — persevering in spite of my waywardness, and latterly of the *mauvaises langues* of pretended friends, who did what they could but without success, to sow discord betwixt us.»[2]

Då han nu i berättelsen närmar sig tidskriftens tillkomst, avtrycker han ett brev från Scott. Det blev, enligt hans egen utsago, avgörande för hans kommande liv. Själv har han betraktat tidskriften som ett led i en litterär kampanj och för egen del som en av många och säkra möjligheter till en anständig utkomst. Scott och andra vänner ha sett den ur en något annan synvinkel. Brevet, som ansluter till ett samtal föregående dag, lyder som följer: »It has often struck me, that a quarterly account of foreign literature, mixed with good translations, and spirited views of the progress of knowledge on the Continent might make a regular and reasonable, though not a large income for a man who was disposed

[1] Sir WALTER SCOTT, *The journal of*. Edit. D. Douglas. Edinburgh 1891. Vol. I, s. 32.
[2] GILLIES' *Memoirs* a. a., Vol. I, s. 231.

to work regularly and to confine himself within limits as to expense . . . You are eminently qualified, in many respects, for such a task. Whether you could bind yourself to the drudgery you must look for . . . I have little time to write, but will, be happy to explain my ideas at large . . .»

Det är daterat »Thursday night», enligt Gillies 1826 »beginning of June», vilket ju kan vara minnesfel, och han förutskickar den anmärkningen: »It was a letter intended to be shown as indicating his notions what might be done even by a humble supernumerary, in order to realize some permanent income».[1] På detta brev stöder sig givetvis en uppgift att tidskriften kom till på initiativ av Walter Scott.

I Scotts' dagbok förekommer emellertid Gillies' namn varken i maj eller juni. Den $^{6}/_{7}$ har haft besök av Gillies — »he is writing a satire . . .» $^{12}/_{7}$ har Scott sökt medla mellan Gillies och hans onkel Lord Gillies. $^{24}/_{9}$ antecknar han: »a long letter from R. P. Gillies. I wonder how even he could ask me to announce myself as the author of *Annotations on German Novels* which he is to write.» (Förslaget var underligt, men inte enastående och Scott själv hade låtit förstå att en av hans egna romaner var av Gillies.) $^{9}/_{10}$, slutligen: ». . . A letter from Gillies menacing the world with a foreign miscellany. The plan is a good one, but he 'canna haud it' as John Moodie says. He will think all is done when he has got a set of names, and he will find the difficulty consists not in that, but in getting articles . . .» $^{10}/_{10}$ har han besvarat »a letter from Gillies about establishing a foreign journal; a good plan, but I fear in sorry hands. Of those he names as his assistants they who can be useful will do little and the labours of those who are willing to work will rather hold the publication down. I fear it will not do.» Gillies refererar till detta brev i oktober och till dess vänliga ton: »a good plot, a strong plot and — full of expectation.»

Det förefaller åtminstone som Scott mindre tagit initiativ än av sin godhet samtyckt att med försiktighet anbefalla ett av Gillies framkastat förslag och han har gjort det av samma skäl, varmed han i en dagboksanteckning $^{16}/_{12}$ 1825 försvarar sitt erbjudande om att Gillies skulle få bo på Chiefswood, därifrån hans måg Lockhart

---

[1] GILLIES' *Memoirs* a. a., Vol. III, s. 142—144.

nu hade flyttat: »Lady Scott thinks I was wrong and nobody could less desire such a neighbour, all his affectations being caviare to me. But then the wife and children.»

Hösten 1826 inträder ett tillfälligt avbrott i fordringsägarnas taktlösa påminnelser. Under långpromenader med filosofen Hamilton och J. C. Colquhoun[1] som förblevo Gillies' trofasta vänner livet igenom, »there arose the plan of a new Quarterly Journal of Foreign Literature, a plan (*as we devised it*), so new in this country and so comprehensive, that the fulfilment of it remains a *desideratum* up to the present hour.»[2]

Ett så vidfamnande företag, ja bara en tidskrift efter de mer blygsamma mått, som man slutligt stannade för, hade krävt betydande fonder. Under de tryckta tider, som nu rådde var det utsiktslöst att söka en förläggare i Edinburgh. Att ge ut den i subskription, som Scott föreslog, var en utväg, som Gillies vid den tiden inte drömde om att begagna sig av. Följaktligen måste han fara till London, vilket han beslöt sig för, motvilligt. Detta var i februari 1827. Som litterär borgen för tidskriftens vederhäftighet medförde han, i anden, Walter Scott, vars namn fick publiceras, Hamilton och Colquhoun, som i så måtto besannade Scotts farhågor, att författarförteckningen i British Museum icke upptar någonderas namn; vidare de Quincey, och Moir. Alla voro tungt vägande namn och hans egna kvalifikationer välkända. Det tidigare omnämnda tyska förlaget, som icke var bland de större eller mera ansedda, befanns också villigt. Men redan från början kände sig Gillies pinsamt kringskuren och verkligheten motsvarade på intet sätt hans förväntningar.

»Whilst preparing a Quarterly Review, of which the subject matter was to be foreign books, I cherished prospects far more ambitious. I wished to establish by degrees such a *rapport* of intellect betwixt different countries, that whenever a new vein of the universal mine had been opened in one, it might be simultaneously appreciated and followed up in another. I would have a society constituted for the cultivation of foreign literature in all departments, so as to break down the hitherto insurmountable barriers of

[1] J. C. Colquhoun, »sheriff depute» hade studerat juridik och filosofi i Göttingen. Han sysslade mycket med undersökningar rörande animal magnetism, ett intresse som väcktes under hans vistelse i Tyskland. Har bl. a. publicerat *Isis Revelata*, Edinburgh 1836, och översatt Kant's populära *Om själens kraft* etc.

[2] GILLIES' *Memoirs*, a. a., Vol. III, s. 148.

time and space. But such intercourse could not even be attempted without large outlay for importations, to which my wise publishers demurred, insisting that they had already a greater stock of continental publications than could be read, understood, or sold. Objections were made even to a regular and comprehensive supply of the German *Literatur-zeitungen*, which I held to be indispensable; and my cosmopolite notions were looked upon as utopian and chimerical . . . in truth, hardly any one cared a straw about the matter, and the number of literary men at London, who then meddled with foreign literature at all, was wofully limited. . . .»[1]

Detta var Gillies' första besök i London, och han blev mycket väl mottagen. Han var en känd författare i god social ställning, därtill omstrålad av det blivande redaktörskapets nimbus. Mycket litet fallen för att ta andras gästfrihet i anspråk, ägnade han sig under besöket mest åt sådana personer, som han på ett eller annat sätt satte i förbindelse med tidskriften. Den ende han nämner i samband med Londonbesöket är Dr. William Maginn, som för oss har ett särskilt intresse, emedan han, då han ännu var bosatt i Cork — alltså före 1824 — lärde sig svenska så fantastiskt fort, att minnet därav länge levde kvar i hans hemort.[2] Ävenså har han i ett odaterat brev, likaledes från Cork, förhört sig hos redaktören för Literary Gazette, William Jerdan, om hur han skulle få tag på svenska böcker och i allmänhet upplysningar om svensk litteratur.[3] Maginn hade gjort Gillies' bekantskap vid ett besök i Edinburgh någon gång i början på 20-talet. Under Gillies' första Londonbesök gjorde de tillsammans en utflykt till sin gemensamme vän, J. G. Lockhart. Jag har ingenstans funnit någon uppgift om, att någon av dessa herrar skrev om svensk litteratur i någon av de båda tidskrifterna. Men för Maginns del behöver den saken inte ha utgjort något hinder. Han älskade sin anonymitet. Litterära mystifikationer, både djärva och taktlösa, voro hans specialitet. Han hade också — på Frasers sida — deltagit i kontroversen med Cochrane.

I en senare uppsats hoppas jag få redogöra för och åtminstone till sannolikhet utreda författarskapet till de övriga kring 1830-

---

[1] GILLIES' *Memoirs* a. a., Vol. III, s. 148.

[2] W. MAGINN, *Miscellaneous Writings*. Edit. S. Mackenzie. New York 1855—57. Se dennes *Memoir* s. XXVII.

[3] W. JERDAN, *Autobiography*. London 1852—53. Vol. III, s. 84.

talet i *Foreigen Quarterly* publicerade svenska litteraturartiklarna — särskilt anmälan av Frithiofs Saga och den Wallmarkska antologien. För fullständighetens skull vill jag emellertid redan här antyda, att den förut omtalade författarförteckningens »Mr. Busk» och »Mrs Busk» — som förf. till bl. a. dessa båda artiklar — möjligen skulle kunna vara offer för Dr. Maginns och hans skriv- och språkkunniga kumpaners högst oberäkneliga och understundom onyktra skämtlynne. Själva titulaturen »Mr.» låter misstänkt. Övriga förf. betecknas 'Esq.', »Dr.» o. s. v. Den här åsyftade kan inte vara någon annan än Hans Busk d. ä.[1], godsägare, och sonson till en på 1700-talet inflyttad svensk, f. ö. av den hos oss kända Buschslägten. Dennes *autentiska* produktion — egen poesi och poetiska tolkningar — men ingenting från svenskan! — som han tydligen har givit ut på egen bekostnad och i små dyrbara upplagor — är ytterst medelmåttig. Redan detta visar, att han inte gärna kan ha haft sin hand med i de utmärkta poetiska tolkningar, som ingå i *Foreign Quarterlys* svenska artiklar kring 1830. Den andra då, veterligt, författande medlemmen av den lilla och lätt överskådliga familjen var hans svägerska, Mrs. Maria Busk, en lärd och språkkunnig dam, som skrev aktningsvärda historiska arbeten, men också hon är som poet — tryckt — närmast underhaltig. Familjetraditionen, representerad av deras åldriga brorsdotter, Miss Henrietta Busk, som haft godheten lämna mig en del upplysningar, känner inte till, förutom naturligtvis stamfadern, någon medlem av släkten, som kunnat svenska; omtalar däremot en vetenskapsman i nästa generation, som lärde sig — danska. Några svenska sympatier eller senare svenska förbindelser omtalas inte. De artiklar, som i förteckningen tillskrivas olika medlemmar av familjen Busk, äro synnerligen talrika, och respektive förf. röra sig på en mängd områden, och områden som man dels vet, dels kan anta att Maginn med sina utmärkta språkkunskaper och sin enorma litteraturkunskap har väl behärskat.

En medarbetare, vilken Gillies omtalar som »immediate collaborator» och den ende från vilken han haft »efficient and persevering co-operation»[2] är Dr., sedermera Sir John Bowring. Denne var nu redaktör för *Westminster Review*. Han hade givit ut flere band poetiska tolkningar från olika länder och behärskade hjälpligt

[1] *Dictionary of National Biography* art. Busk, Hans d. ä.
[2] GILLIES' *Memoirs* a. a., Vol. III, s. 243.

fjorton språk. Bland dessa var svenska. B. hade några år tidigare rest i Sverige och hade svenska förbindelser. I *Foreign Quarterly* skrev han under åren 1827—1834 för vår del dels om en hebräisk grammatika av den kände orientalisten, prosten J. Pettersson i Håslöv, dels om tredje delen av det svenska avtrycket av Schönings Heimskringla (Stockholm 1829). Men i julinumret 1830 hade han en lång uppsats om *dansk-norsk* litteratur med en rikedom av poetiska tolkningar, som äro av George Borrow. I januarinumret 1832 anmälde han Sturlungasagan (Köpenhamn 1817—20) och isländsk litteratur i allmänhet. I *Westminster Review* anmälde han i aprilnumret 1827 — ävenledes med poetiska tolkningar — *Finnische Runen* (Upsala 1819) och vidare *Renvalls Lexicon Linguæ Finniæ* (Åbo 1823). Bowrings egentliga område var Östeuropa.[1] Renvall hade varit hans lärare.

Men om också Bowring, som det visat sig, inte är författare till någon av de artiklar i *Foreign Quarterly*, som behandla svensk litteratur i egentlig mening, är det dock så, att det svenska inslaget i tidskriften rätteligen bör ses mot bakgrunden av en liten hop mer och mindre framstående literati, som läste svenska, intresserade sig för vår litteratur och då och då tolkade en svensk dikt eller skrev en enstaka anmälan av något svenskt arbete. En sådan i det svenska väl initierad var historikern Thomas Keightley, en skicklig kompilator, mycket språkkunnig, folklorist, författare till många böcker och flitig medarbetare i tidskrifter. I *Foreign Quarterly* anmäler han arbeten av Finn Magnusen och Geijers »Häfder». Långt senare, 1840—44, skall George Stephens, Tegnéröversättaren, bidra med flera artiklar,[2] men detta är här utan intresse.

Att den Gillieska artikeln om Sverige visserligen kom till i hast, men ingalunda av en händelse och att det inte kan ha berott på påtryckning utifrån, när Sveriges moderna litteratur uppmärksammades i *Foreign Quarterly*, framgår också av följande: »As already often indicated, my own leading object in the cultivation of foreign literature, was to demonstrate the existence of treasures hitherto unknown and unexpected, to bring out of the dark mine

---

[1] Se vidare min artikel: Ett litterärt hundraårsminne. *Svenska Dagbladet* 1 sept. 1927.

[2] *Erslevs Forfatterlexicon.* Supplement III, Köpenhamn 1868, art. Stephens, G.

gems and ore — the very existence of which had been denied. I resolved, therefore, that, in my editorial article for the first number (of the *Foreign Quarterly Review*), I should enter on enterily new ground, namely — by giving a *resumé* of the modern literature of Sweden. In regard to this topic, I had been scorned and flouted at both in Edinburgh and London, not by literary friends, of course, but by other advisers, who, without taking the trouble to read or write much, were yet thoroughly convinced that Sweden had no other authors to boast of but Linnæus and Swedenborg. Rather pugnaciously retorting against this, I was instantly put down and floored by the questions: 'What, are you really credulous enough to believe that if there had been any men of genius, any books worth reading in that cold miserable country, we should not have heard about them long ere this time?' It is true enough, we have not much literary intercourse with Germany, but did we fail to hear of Goethe and Schiller, and Wieland and Klopstock? Depend upon it, sir, the hypothesis about modern literature in Sweden is mere *haivers* and will end in smoke!

The article which I produced on this neglected subject was hastily drawn up; but I had the pleasure of seeing it mentioned, with great praise, and republished entire in more than one of the German and French contemporary journals.»[1]

Gillies reste tillbaka till Skottland så fort sig göra lät men återvände på försommaren för att vara på platsen när första numret skulle ges ut. Det var ursprungligen hans — och även Scotts avsikt — att tidskriften skulle redigerats från Edinburgh.

III.

Den artikel, som sålunda skall introducera vårt land hos den brittiska allmänheten är på tjugufem sidor och har som pretext F. W. v. Schuberts *Reise durch Schweden* etc. och Marianne Ehrenströms *Notices sur La Literature* etc.[2] Men det är åt Schubert, som förf. ägnar sin egentliga uppmärksamhet. Från denne anför han många, långa och upplysande citat. Dessemellan går han till

[1] GILLIES' *Memoirs* a. a., Vol. III, s. 162.

[2] F. W. VON SCHUBERT, *Reise durch Schweden, Norwegen, Lappland, Finnland und Ingermanland in den Jahren 1817, 1818 und 1820.* Band I—III. Leipzig 1823—24. MARIANNE EHRENSTRÖM, *Notices sur la Literature et les Beaux Arts en Suède.* Stockholm 1826.

förstahandskällor såsom t. ex. då Schubert i Östergötland kommer till Pehr Hörberg »perhaps a more remarkable instance of genius in his way than Bellman or any other».[1] Här citerar anmälaren en och en halv sida petitstil direkt ur Atterboms förord till självbiografien »now before us». Och när Schubert börjar sin redogörelse för de svenska universiteten, tar Gillies fram Molbech, Ekendahls reskamrat från 1812, i den tyska upplagan av 1820, som han citerar, presenterande på två hela sidor professor Norberg, »one of the most distinguished literary characters, who as a master of the Oriental languages, has very few rivals in Europe.»

Här intresserar ju närmast den *inledning*, med vilken den engelske författaren själv kompletterar Schuberts i vad rör vår litteratur ofullständiga berättelse. Han påvisar till en början att engelsk publik haft »enough and to spare of travels and voyages in all possible shapes» och »it is but fair to admit that Sweden and the adjacent countries have, within the last twenty years, had their due allotment of descriptive quartos and octavos.»[2] När Schubert kommer till Trollhättan, hoppar Gillies över beskrivningen med hänvisning till allmänt kända engelska publikationer.[3] Men detta till trots är det vissa »interesting characteristics» som man dittills nästan helt har förbisett. Så råder stor okunnighet om den svenska litteraturen både i universitetskretsar, skotska som engelska, men, framför allt, hos den stora allmänheten. Det är icke den absoluta och fullkomliga okunnigheten, men det skulle vara svårt att bland kritiker uppleta en person, som var kompetent att rättvist bedöma det som under de sista tjugo åren har publicerats i Stockholm. Icke heller förf. vågar inlåta sig på saken »for translated specimens would be absolutely requisite, and the stock of *materiel* on our shelves is not yet sufficient to admit of our making a fair and equitable selection.» Vad som närmast följer bör därför betraktas som »preliminary remarks». Att han alls tagit befattning med Schubert — en icke nyutkommen bok — beror på att denne rör sig på områden, som de engelska reseskildrarna icke ägnat någon uppmärksamhet. Vad Gillies till en början har att säga — det rör

[1] *Foreign Quarterly Review*, July 1827, s. 208.
[2] Jfr SOUTHEY, a. a., Vol. 6, s. 107.
[3] Förutom vanliga reseskildringar, funnos exempelvis »*A trip to Trollhättan*». In a series of Letters. Götheborg. Löwegren 1813. *Svensk Litteraturtidning*, som anmäler arbetet (17 sept. 1821), betonar dess uppgift »att gagna de till Götheborg kommande Engelsmän».

sig alltså om »an editorial» — är detta: »We take a special interest in Sweden, however, for a reason known to but a few of our readers, viz. that since the year 1786, and still more since 1810, there has been a stirring spirit among her literary characters; who, within that short space of time, have achieved so much in various departments, that we may not only expect farther improvement, but also entertain hopes that Swedish authors will one day or another be acknowledged over Europe as highly deserving of respect and attention.

On this account, . . . we are the more disposed to notice the present work, though the industrious author himself is by no means a bibliographer. But from a natural association of ideas we read willingly statistical and other details relating to a people, from whose literature we trust to draw before long specimens that will prove both useful and entertaining.»

Vad som nu följer — omkring åtta sidor — är en beläst skotsk romantikers syn på det romantiska genombrottet i Sverige. Den är naturligtvis i någon mån färgad av den svenska romantikens syn på sig själv, representerad av Ekendahl och *Phosphoros*. Men å andra sidan kan man av Gillies' för svensk publik överraskande och egendomliga misstag spåra sig till de främmande tryckta källor han tagit del av. Också undersökningen av dessa fritar honom med ganska stor säkerhet från beroende av svensk litteraturpropaganda i tysk press, en så pass intressant omständighet, att den berättigar ett detaljerat ingående på hans opus.

Han fortsätter med några rader om naturvetenskapernas ställning i vårt land; de ha i Frankrike gjorts till föremål för essayer: »but without referring to them, at present, we may observe, that ever since the year 1739. when Charles XII established that academy, of which Linnæus was the chief ornament, scientific pursuits have been followed up both at Stockholm and Upsala, with great perseverance and assiduity. Of late years, . . . in the departments of chemistry, natural philosophy in all its branches, mathematics, etc. many characters of high respectability have appeared, among whom we may reckon Berzelius, Accrell, Broling, Cronstadt, Engeström, Garney, Hedinberg, Hedin, Hermelin, Hielm, Hisinger, Hallström, C. T. Lidbeck, Nordwall, Retzius, Rubers, Skioldebrand, and Swedenstierna . . . That their labours are little known out of their own country is assuredly no proof that they are unworthy of

regard.» Icke heller poeter och dramatiker lyckas tränga utanför landets gränser, i vart fall ha de icke nått Storbritannien. Orsaken torde vara »a very groundless prejudice against the Swedish language», och om Linnæus icke skrivit på ett bland forskare gängse språk hade det sannolikt utgjort ett hinder också för honom.

Det misstag som här först faller i ögonen — jag skall senare redogöra för artikelns mottagande i Sverige — går tillbaka till en slarvigt läst uppgift hos Molbech om att konungen från Turkiet befallt att en sådan akademi skulle inrättas, vilket dock skedde »erst einige Jahre nach seinem Tod» (1739).[1] Förteckningen över våra vetenskapsmän, som ju alltså avser de *samtida* eller någorlunda samtida, återgår likaledes till en parentes hos Molbech[2], hos Gillies med omkastning till förmån för Berzelius, som 1827 intog en förgrundsställning.

Av sådana tryckfel som Cronstadt för Cronstrand, Rubers för Ruders får man den uppfattningen att författaren icke själv läst korrekturet, vilket är sannolikt. Att namnet Cronstedt föresvävat som mer bekant än den yngre forskarens är i sig själv en liten upplysning. Författaren fortsätter: »For the last twenty years, however, the investigation of history and antiquities has rather prevailed over that of abstract science. There is not wanting a tolerable party of metaphysicians and political economists; above all, poets and dramatic writers are numerous and flourishing; while, as to prose novels, it must be owned that circulating libraries are chiefly supplied by translators, the stock of national productions in that way being remarkably scanty; but it will no doubt rapidly increase, the Countess Charlotte de Berger having begun, in the year 1814, to set a laudable example of industry in the composition of pathetic romances.»

Efter denna lilla artighet mot förf. till *Kors på Idas grav* — årtalet är riktigt — övergår han till det vad väsentligare är. »Among historians or illustrators of history», omtalar han Afzelius, »a learned and indefatigable clergyman» som har »with the aid of Mr. Rask of Copenhagen, completed a work of infinite value to all those who wish to examine into Scandinavian antiquities, viz. a translation into Swedish of the Icelandic prose and poetical Eddas, along with

[1] CHRISTIAN MOLBECH, *Briefe über Schweden im Jahre 1812,* aus dem dänischen übersetzt mit Anmerkungen und Zusatzen des Verfassers. Altona 1820. Zweiter Theil, s. 189.

[2] MOLBECH, a. a. Dritter Theil, s. 405.

a new edition of the originals, most industriously collated with the different MSS. at Copenhagen and Upsala; to which they have added 'The Scalda', (or Art of Poetry), this last never having been till then correctly printed.»

Rask gjorde på hemväg från Island 1815 ett uppehåll i Edinburgh och hade överhuvud taget skotska förbindelser. Gillies omtalar »that after having been an observant traveller in many countries, and acquired an absolute power over almost every modern language, he has found himself more interested by the literary character of the Swedes than by that of any other continental nation; and this too in defiance of the prejudices which, as a Dane, he may be supposed to have imbibed, the inhabitants of Copenhagen detesting most cordially those of Stockholm, so that even Swedish books are held by the former in utter contempt.[1] Dessa publikationer »of Mr. Afzelius and his friend» få det vitsordet att vara »in some respects . . . decidedly superior to their precursors of the same class by Von der Hagen, Grimm, and others, which have appeared in Germany.»

Han fortsätter: »In conformity to the example thus afforded, a society was framed at Upsala in 1821, for the purpose of bringing out a capital edition of the Norwegian history, written in Icelandic, by Snorre Sturleson, in the thirteenth century, with a Swedish translation, followed by the »Sagen» (old stories) of King Suerrer, who flourished about the same early period. Passing over the rest of such antiquarian researches, we may observe that the same Afzelius, aided by Professor Geyer of Upsala . . .» alltså har publicerat den bekanta folkvisesamlingen »in three volumes, octavo, which well deserve a place on the shelves of the bibliographer», och för vilka ytterligare redogöras. Men svenska historiker syssla också med mera närliggande ämnen, »thus rescuing by degrees many valuable documents from oblivion. Among these undertakings we must not forget the voluminous »Records of Northern History», adventured by a literary society at Stockholm, and brought out periodically in octavo volumes. By this work much light has been thrown on the times when the race of Vasa swayed the sceptre,

[1] Rask blev senare erbjuden bibliotekariebefattning i Edinburgh. Under sin vistelse i S:t Petersburg verkar han med sådan iver för spridningen av dansk litteratur, att han fick påminnelse från Danmark, att detta dock icke var meningen med hans resa. (F. Rönning, *Rasmus Kristian Rask.* Köbenhavn 1887, s. 72.) Han blev medarbetare i *Foreign Review.*

and materials are afforded for a complete view of the reign of Charles XII. who is, above all, the favourite national hero. About five years ago, a separate dissertation on his character, and on the changes in the government after his death, was published by Professor Geyer, and justly excited great attention.» »The most important historical collection» är emellertid »*Scriptores Rerum Suecicarum medii ævi*, published under the care of Geyer and Schröder, at Upsala, . . . intended to be comprised in three folio volumes, but we have not heard whether more than the first (published in 1818) has appeared. The present King contributed to bear the expense of this national work, which at the same time is well received and supported by the public, who were much interested by the old rhymed chronicles in the first volume, several of which had never before been printed.»[1]

Av Gillies' många misstag är väl det oförklarligaste vad han har att säga om den Geijerska avhandlingen »about five years ago» (alltså omkring 1822). Någon sådan avhandling är ju i Geijerlitteraturen okänd före 1838. Det kunde väl tänkas, att någon del av det förkomna första manuskriptet till en svensk historia, som vid den tiden avgick till Frankrike, råkat på avvägar; men om den i så fall olaga publikationen väckt uppseende, borde dock ryktet härom någon gång ha nått Sverige.

I samband med omnämnandet av *Handlingar rörande Skandinaviens historia* ('Records of Northern History'), som upplysningen står och omedelbart följd av raderna om S. R. S. »published under the care of Geijer and Schröder», är det väl snarast det mystiska Stjerneldska manuskriptet (1819)[2] som föresvävat författaren, och hans sagesman eller han själv har *förmodat* Geijer var utgivaren — varom senare. Mindre uppseendeväckande, men ävenledes oförklarlig är uppgiften om det sällskap »framed in Upsala 1821 for the purpose of bringing out» etc. Om det någonsin funnits, har det hastigt avsomnat.

I anmälan till första bandet av den översättning av Heimskringla av J. G. Richert m. fl., av vilka två delar utkommit 1816 och 1817 (Geijer-Afzelius publikationen utkom 1814—1817), heter det emellertid: att återstående delar av Sturleson »så snart möjligt

[1] Intet engelskt bibliotek ingår i den i första delen publicerade prenumerantförteckningen, men i Stockholm engelske ministern Lord Strangford och engelske generalkonsuln Foy; i London icke mindre än elva därvarande landsmän.

[2] *Handlingar rörande Skandinaviens Historia,* 1819, Del 7, s. 190.

är» skola utkomma. Utgivarna erkänna mottagandet av »stora förskotter» och uttrycka sin tacksamhet till »de Herrar och Män», som understöda företaget. Mellan andra och tredje delens utgivning förflöto tolv år. I inledningen här talas inte längre, som i det första, om ett fortsatt utgivande av nordiska urkunder, dröjsmålet förklaras rätt och slätt av hinder, dem »utgifwarne ej förr varit i stånd att undanrödja», och som sannolikt voro av ekonomisk natur.

Med hänsyn till att förf. också senare skall ådagalägga den slags minne, som mindre tappar bort än förväxlar detaljerna i en f. ö. levande och ofta ganska riktig minnesbild, bör kanske påpekas, att K. Samfundet för utgifvande af Handskrifter rörande Skandinaviens Historia fick sina *stadgar* fastställda av Kungl. Maj:t först 1821. Namnet till trots kom ju verksamheten aldrig att omfatta annat än handlingar rörande Sverige, men dess historiker dr S. Berg betonar, att det uppväxt ur samma jordmån som Götiska förbundet och att »den hänförelse, som föreningen mellan Sverige och Norge i förstone framkallade, spelat in vid Kungl. Samfundets tillkomst.»[1]

Nu hade ju samfundet i Uppsala synnerligen verksamma korresponderande ledamöter — överhuvud taget låg väl där tyngdpunkten av dess tidiga verksamhet — och bland dessa P. F. Aurivillius, som var den person, som 1820 i Uppsala omhändertagit Gillies' vän Bowring. De besökte tillsammans Linnés grav, varifrån Bowring medtog »some of the earth which covered his honoured remains»,[2] och det var en ren olyckshändelse, att inte Bowring, en litteraturens resande av stora mått, fick etablerad kulturell förbindelse just med Aurivillius. Av ett brev till denne från Bowring, daterat 20 mars 1824, framgår att Aurivillius skrivit till honom 7 juli 1820, men att brevet inte förrän nu nått adressaten. Efter så långt dröjsmål vågar denne inte utan ytterligare besked skicka de böcker, som Aurivillius begärt, men skall därefter omedelbart expediera dem.

»... et je serai très charmé de l'occasion de vous être utile et de vous temoigner ma reconnaissance envers vous et mes desirs d'etabler de relation litteraire avec un ami que j'estime et que j'honore.» Sedan han var i Uppsala har han skrivit några böcker, som han skall översända »pour votre Bibliothèque», när han fått

[1] SEVERIN BERG, *Kungl. Samfundet för utgifvandet af Handskrifter rörande Skandinaviens Historia under första århundradet af dess tillvaro.* Stockholm 1917, s. 2. Jfr *Iduna 1920,* s. 135.

[2] *Autobiographical recollections of* Sir John Bowring. London 1877, s. 130.

besked om de andra. »Je m'occupe un peu de la litterature Scandinave — dont après je vous ferai part.»[1]

Något senare brev finns emellertid inte i Uppsala och inte heller Bowrings böcker, men de båda herrarna ha givetvis diskuterat dagens händelser på ett område som veterligt intresserade dem, och Aurivillius har efter bästa förmåga orienterat den resande. Av breven att döma har konversationen förts på ett för båda främmande språk.

Det är nog en ganska sannolik förklaring till den Gillieska härvan av förtroliga och tvärsäkra misstag att denne sökt bringa sitt vetande up to date under kulturella middagskonversationer med Bowring, där bokförvärv förevisats och boktitlar antecknats — han omtalar särskilt, att Bowring inte lät sig avskräcka av de enklare måltider han numera bjöd på. Men så inhämtad kunskap blir lätt mindre exakt, och Bowring var visserligen en intresserad, men han åtnjöt intet större anseende för vederhäftighet.

Förf. övergår till våra historiker och omtalar bl. a. den åldrige Hallenberg som »one of our most promising writers in prose». Här rör det sig förmodligen om ett *språkligt* missförstånd. I dennes produktion ingick ju dels ofullbordade, dels outgivna arbeten, något som exempelvis Molbech omnämner och också Ekendahl bör ha omnämnt. Närmast följer en rad till oigenkännlighet vanställda namn och titlar på topografiska och illustrerade verk. Men av dessa gå en stor del tillbaka till den tyska Molbech, som är en sannskyldig provkarta på fantastiska tryckfel.

Vår förf. har nu hunnit fram till poeterna, »the 'genus irritabile'». Sverige tycks honom »in many respects well adopted to become a poetical country; and we find that her natives are even as much attached to their own romantic scenes, their wild birch woods, gleaming lakes, and rocky valleys, as those of Scotland and Switzerland». Fornålderns mytologi och ännu mer den yngre *Eddan* »supplies them with beautiful allegories and effective machinery, which (though we do not forget Dr. Sayer) seems never to have been properly understood and appreciated in England».

Som portalfigur till den nya diktens rike ställer han så Bellman, och han ägnar honom inte bara en vidlyftig, utan en ojämförligt mycket bättre karakteristik än den synnerligen snävt tillmätta, som bjuds i våra dagars British Encyclopedia: »Among the

[1] UB. Uppsala.

most wonderful instances of genius that have appeared in any age or nation we may reckon Bellmann the Swedish Anacreon, a self-taught poet[1] who was born in 1741 and died in 1796. His songs, it is true, will rarely if ever hear translations, the allusions being local, and the scenes almost always laid in low life; but on account of their spirit and originality, the afford most admirable models.[2] Besides, Bellman's genius was far from being confined to verse-making only. The music to his numerous songs was most invariably of his own composition, so that in the command over the sister arts, we believe he is unrivalled. We have heard respectable judges affirm that, as a musical composer, independently of his poetical merits, Bellmann was entitled to very high distinction. On account of his partiality to low life, he has been compared to Teniers, Ostade, and Gerard Douw, among painters; however, the analogy is but superficial; for the painter strives to represent things as they really are; whereas Bellmann creates for himself a new world out of the rudest materials, and while he writes almost always in the character of a Bacchanalian, we may be assured that his productions are not such as the undue stimulus of wine, but on the contrary, that of nature and extraordinary genius, matured by discipline, could have inspired. That he lived well, and was of a buoyant jovial humour, we doubt not; but he lived for Art more than for pleasure; or rather his pleasure consisted in that art by which in his country he has gained immortal reputation. It is difficult to convey a clear idea of Bellmann's principles, on which, perhaps, a new school of poetry might be founded. However, let any one recollect the tract of investigation which has been gone over by our Crabbe (excepting, of course, the prisons and work-houses) and picture to himself the self-same scenery and circumstances lighted up by a fervid spirit of pleasure, instead of being chilled and clouded by the influence of satirical hypochondriacism; then some idea may be gained of Bellmann's leading characteristics.»

Jag har obeskuret anfört det ovanstående som prov på Gillies' kritik. Han hade sina anteckningar och minnen av samtal med Ekendahl, hade vidare Arndt — se nedan — Molbech och Marianne

[1] Jfr Polyfem No. 15, citat ur ARNDTS *Einleitung zu historischen Characterchilderungen*: »en verkligt inspirerad, ingen lärdom, inga förberedelser». Gillies har helt säkert läst både Bellman och Kellgrens företal, men Polyfem har förmodligen ingått i Ekendahls litterära resebagage.

[2] Jfr P. A. SONDÉN, *Apollo, Bachus och Venus,* Midsommarafton (till melodi ur Fredmans Sånger) 1812. *Poetisk Kalender* 1814, s. 16.

Ehrenström vid sin sida. Likväl är det påtagligt, att han läst och bildat sig en egen mening. Det är av ett visst intresse, att han tydligen icke alls uppfattar Bellman som humorist. De födelse- och dödsår han uppger återfinnas hos Marianne Ehrenström.

Härnäst presenterar han Leopold, konungens favorit, kommendör av Nordstjärneorden etc. etc. Leopolds kommendörskors och de svenska diktarnas goda sociala ställning skall också sedermera i tidskriften annoteras. Eftersom Gillies så noga studerat honom, kan han till hans försvar anföra, att ehuru han efterbildar, »yet in his smaller poems there is often a degree of animation and energy such as could not have been expected from a mere imitator». Han prisar hans språk: »always clear, forcible and flowing». För tragedierna har han ingenting till övers, men — häri skiljande sig från Molbech — finner han *Odin* »more tolerable and readable than Virginia», hans »academical Discourses very respectable» och har med nöje läst några av hans prosasaker, till vilka han, utom *Kraket, or the three hard words* i hastigheten också räknar *Anette and Eglée* (Eglé och Anett) and *The beautiful Bigot.*

Voltaire är Leopolds idol och allt som framträder i litteraturen och icke har sanktionerats av dennes exempel, är för Leopold »utterly contemptible».

Därefter övergår förf. till hur smaken för Shakespeare och »the school of nature» och översättningarna av denne så småningom åstadkommit en revolution på det dramatiska området, där Klinger banade väg, följd av Goethe, Schiller, Schleglarne etc. Dessa tyska arbeten funno vägen till Stockholm och vunno där anhängare, som Leopold och hans parti bekämpade. Genom sitt inflytande i Akademien hade Leopold kunnat avgå med segern, om det inte varit för Thorild och Ehrensvärd, »incomprehensible riddles for the time in which they lived», och vilka betraktade Leopold med värdigheter, ordnar, oden och elegier, som »*homme borné* and treated him accordingly». Av dessa två är, säger han oss, Thorild ojämförligt »the more bold and distinguished writer of the two», och därefter uppräknar han såsom dennes Ehrensvärds olika arbeten, de många upplagorna i Sverige, omtalar att hans arbeten alla ha översatts till tyska och att vi här ha »the first effectual attacks of a daring Scandinavian spirit, on the system of the Frenchified academecians which would never have proved the means of rousing their literary countrymen from torpor».

Denna fatala förväxling bottnar med all sannolikhet inte bara i glömd och kanske inte ens helt förstådd läsning av *Phosphoros*[1] utan också av Arndts *Historiska karaktärsskildringar* — se ovan — väl den tyska upplagan, där vid sidan av Bellman, Ehrensvärd framställes som en »ej mindre stor och betydelsefull typus av den svenska karaktären». Hos Arndt finner man i en not redogörelsen för de många svenska upplagorna av hans arbeten. Arndt, Ekendahls vän, hade själv översatt till tyska såväl hans Resa till Italien som De sköna konsterna filosofi. När Gillies talar om Thorild som »incomprehensively the more bold and distinguished writer», är det alls inte omöjligt, att det är Ehrensvärd, han menar. Både Molbech och Marianne Ehrenström ha helt tappat bort Ehrensvärd.

Han fortsätter emellertid: »Hence arose a most lively contest. Thorild was soon aided by Hoyer, Oedman, Almquist and Silfverstolpe. There ensued a war of periodical writers, which, as usual, had the effect of sharpening the wit on both sides. The Leopold party had their weekly Literary and Theatrical Journal, in which, of course, they reduced all their ideas to French line and measure. This war followed up by their opponents, with 'The Lyceum' a monthly publication; 'the Polypheme', 'The Aurora'» (den finska Aura? Molbech omnämner Auroraförbundet) »above all, by 'The Phosphorus' a monthly Magazine, made up of reviews, prose narratives, and poetry. The principal contributors to this last were Atterbome, Palmblad, Endborn (tryckfel för Hedborn, samma tryckfel förekommer hos Molbech), Elgström, Ingelgren and Sanden (hos Molbech Sandén, tryckfel för Sondén) all of whom were poets of extra ordinary and original talent. In particular we should recommend Atterbome, Ingelgren and Elgström, who, (the latter we mean) died untimely in 1810. Along with these periodicals must be reckoned 'The Iduna', chiefly devoted to history antiquities; and 'Svea' edited by Professor Geijer of which the contents are miscellaneous. But we know few publications more interesting than 'The Phosphorus' — scarce any one that to a British reader is so perfetcly novel in character. The first poems that we perused there, were two short sketches, entitled, 'Kyrke Garden' (The churchyard) by Atterbome, in which he has called the imagery of the later Edda into life, with a degree of passionate melancholy and imaginative fervour, such as we have rarely seen equalled.» Upp-

[1] *Phosphoros* 1813, s. 344, 345.

skattningen förringas icke nämnvärt därav, att han naturligtvis menar *Skaldarmal*, när han skriver »*Kyrko Garden*» eller vad det beträffar kanske båda eller alla tre dikterna, i Phosphoros finns ju ännu en kyrkogårdsdikt, den av Elgström. Namnkonstellationen »Höyer, Oedman, Almquist and Silfverstolpe» återfinnes hos Molbech. Han skriver: »Mit einem Oedman, Almquist und mehrern der vorzuglichsten Gelehrten Upsala's, war Höyer Mitarbeiter an den kritischen Blättern, welche der vordiente G. A. Silfverstolpe ... herausgab; wodurch er die ersten Schritten that, um eine ordentliche wissenschaftliche und ästhetische Kritik in Schweden einzufuhren.»[1]

Härpå följer »a few names of those who are most eminent. Perhaps no one better deserves to wear the laurel wreath than Tegnér, the present bishop of Wexiö ...» Men det är tydligt att han här böjt sig för ett känt och erkänt namn, snarare än personligen uppskattat — icke heller Ekendahl torde ha uppskattat Tegnérs diktning — och han lämnar ordet till Marianne Ehrenström, fritt citerande ungefär hälften av hennes harang, där f. ö. insmugit sig tryckfelet Jutlands i st. f. Jämtlands jägare.[2] Till hennes — i eng. övers. — »Tegnér must have been inspired by the most heroic patriotism when he composed 'The Svea'» inflikar han annorstädes ifrån »which gained a price from the Stockholm Academy». Ytterligare bidrar han med ett erkännande åt biskopens »great learnings and accomplishments», men med den reservationen, att hans produktion är till omfånget ringa i jämförelse med Lings, »Director of the Gymnastic Academy in Upsala(!), a man of a very powerful and original mind.» Och han talar med värme om hans sena, men rika produktion, »like our own Dryden and some others, he did not appear as an industrious author, till he was rather advanced in life... One great reason for the interest we feel in these works is their being so purely and decidly Swedish or Scandinavian. Leopold's efforts on the contrary were directed to the transplanting of Parisian exotics into a northern climate. Mr. Ling endeavours to make the most of those which are indigenous, — we mean the old Scandinavian models.»

Just här får man det bestämda intrycket, att Gillies brådskande börjat bläddra i en reseskildring av 1820, den danske Hofbokhand-

[1] MOLBECH, a. a. Dritter Theil, s. 367.

[2] EHRENSTRÖM, a. a., s. 95—97. I en not omtalar G., att han icke sett den här omnämnda av SAUNDERS planerade översättningen av Axel.

ler Beekens *Dagbog paa en Rese i Sverrig.*[1] Den del därav, som handlar om litteraturen ansågs f. ö. av samtiden vara av svenskt ursprung[2] och författaren omtalas av en modern litteraturforskare som »Wallmarks drabant overför konstellationen Hammarsköld—Molbech».[3] Beeken har en liten notis om Tegnér, men en lång översikt av Lings 'rika' produktion,[4] som torde inspirerat till jämförelsen. Beeken omtalar priset för *Svea*, men titulerar Akademien korrekt som den svenska. Efter Tegnér följer hos Beeken Geijer — hos Gillies efter Ling — och den förre omtalas nu i sin egenskap av poet. »His poems, entitled 'The Pirate', the last of the Bards, 'and the Last of the Heroes', are especially admired, and would be found most eligible for the purposes of a translator, as they afford so much insight into the peculiar characteristics of nothern nations.» Beeken rekommenderar — i omvänd ordning — samma dikter som »mesterstycker, og de giver en sand Tegning av Nordbolivet». Hos Beeken kommer Atterbom efter Geijer och Gillies utbrister oförmedlat: »On consideration, however, we believe that Atterbome shold have stood at the head of our list». Och nu frigör han sig från allt beroende av den danske författaren, vars omtalande av Atterbom icke är entusiastiskt. Leopolds beundrare ha kallat honom den svenske Voltaire — vilket också Beeken omtalar —. »Atterbome is frequently styled the Goethe of the North.» Han jämför honom med Ling och Tegnér — »his aquirements are of much wider range» — han har sett mer av världen än någon av dessa, har länge bott i Italien, till vilket land han ofta alluderar i sina dikter i Phosphoros och hans egen poetiska Almanack. »No one has been more zealous to promote a taste for English and German litterature» eller i sin opposition mot den gamla skolan. Han är en av de få svenska författare som lyckats likaväl som poet och prosaförfattare.

Ekendahls hjälp förutan var Gillies helt visst genom sin tidigare inställning till romantiken predestinerad till Atterbomsbeundrare. Men att Atterbom kallats Nordens Goethe — vilket i sinom tid skulle dementeras så att säga inför all världen — emanerade högst sannolikt om inte från så via Ekendahl och från ytterst representativt håll i Sverige, nämligen från Thomestorp, därifrån

[1] J. L. Beeken, *Dagbog paa en Reise i Sverrig.* Kjøbenhavn 1820.
[2] *Dansk Literaturtidende* for Aaret 1821, s. 292—294.
[3] Georg Christensen, *Danskes rejser i Sverige. Samlaren* 1922, s. 198.
[4] Beeken, a. a., s. 152 och 146—148.

Rääf skriver till Hammarsköld d. 14 jan. 1813: »Se på Goethe och Atterbom. Deras verk äro glatta och skimrande som slipat stål . . .»[1] Det är för övrigt anmärkningsvärt, att Gillies helt förbigår Stagnelius, som kort därefter skall få en utmärkt presentation i *Foreign Reivew* och som mer än någon lockade goda engelska översättare, bland vilka, för att nämna ett känt namn, George Borrow. Men detta sammanhänger väl med de omständigheter, under vilka han gjorde den grundläggande bekantskapen med svensk litteratur. Ekendahl lämnade Sverige 1813. Hans litteraturkunskap var kanske icke helt up to date 1820, än mindre 1827. Icke heller Beeken och Molbech — på bättre grunder — omtala honom ju. Icke heller Wallin omtalas.

Han synes fortsätta bläddrandet i Beeken. »There are many other authors not undeserving of being mentioned; for example Privy Counsellor Kullberg, who has at different times edited three periodicals and is the author of several poems, which have been much praised, as those on 'Domestic Happiness' and on 'Old age'.» *Heimdall* häpnade inför uppgiften om dessa tre periodiska tidskrifter. Någon förväxling med Wallmark kan knappast föreligga. Wallmark omtalas omedelbart efter — liksom hos Beeken — för övrigt även här utan anslutning till Beeken, som »distinguished leader of the French faction, who still edites the 'Almanna Journal', a new series of the weekly paper formely superintended by Leopold.» Det ser snarare ut som Gillies *modifierat* den fantastiskt lydande uppgiften om Kullberg hos Beeken, nämligen »at tre av Stockholms Dagblade udgives under hans redaktion», som emellertid alls inte är någon »slip of the pen» hos denne. Ty på tal om Stockholmspressen redogör han närmare för saken. De tre dagbladen äro Dagligt Allehanda, Inrikes Tidning och Post Tidning och redaktörsbestyren anses hindrande för hans diktarverksamhet.[2] Om Franzén, som Bowring hade gästat, ger Gillies ett personligt omdöme: »a very popular author and has been compared *by his countrymen* at one time to Sir Walter Scott and at another to Lord Byron.» (Marianne Ehrenström säker om Mötet i Alvastra »le morceau a toute la grace de Walter Scott».)[3] Han fortsätter: »There are in particular two volumes of his 'Poetical Tales', which

[1] AHNFELT, *Rääf* a. a., s. 256.
[2] BEEKEN, a. a., s. 66. Jfr Nordisk Familjebok Art. under tidningarnas namn.
[3] EHRENSTRÖM, a. a., s. 85.

are far from being deficient either in spirit or elegance.» Det är tydligt, att han ej fäster någon vikt vid Beekens litterära omdömen, när han själv har bildat sig en åsikt, utan blott använder honom som stöd för minnet. Han tillägger »He (Franzén) joined with Count Adlerspar in a literary journal of which we forget the name, but which was supported also by Silfverstolpe, and various others, expecially by Madame Langrén, a poetess of high endowments, whose untimely death is much deplored in Sweden.» Dessa uppgifter stå omedelbart före Beekens entusiastiska omnämnande av Franzén.[1] Det bortglömda namnet är ordentligt utsatt, men sättare och korrekturläsare ha väl i Gillies' frånvaro icke kunnat tyda det. Hammarsköld »has published 'Poetic Studies' and 'Essay towards a History of the Plastic Art' besides many other incubrations, which though little encouragement has been bestowed upon them in his own country, evince considerable ingenuity.» Beeken ställer sig mera kritisk, men omtalar ytterligare arbeten. »We have moreover Valerius, a poet with the title of Foreign Secretary» — hos Beeken omtalad som »Expeditions-Secretair», vidare »Madame Asping alias Euphrosyne, the Mrs. Hemans or L. E. L of the North» — Beeken ägnar »Madame Asping» ett lika utförligt omnämnande som Tegnér, och hon omtalas som »en meget behagelig Dame paa nogle og 30 Aar». Härefter följer 'State Counsellor Adlerspeth' och hans samlade arbeten få ett kort omnämnande — också sannolikt efter Beeken, och ävenså går väl tillbaka till denne åtminstone erinran om »Pehr Wallström, a genius, who, like Atterbom has travelled much in various countries, after which he returned contendedly home, to cultivate poetry and his landed estate in the cold regions near Carlstadt». Beeken omtalar honom rätt utförligt och under hans rätta namn, Per Wahlström; mindre dock som geni än som regeringsråd och utan jämförelse med Atterbom. Hans *Bref till en vän i landsorten* inta ju en blygsam och även osäker plats i Svenska Vitterheten.[2] Enligt Beeken är »det ypperste av hans Digte av det højere slags» ett ode till dåvarande kronprinsen, infört 1812 i *Journal för Literaturen och Theatret.* De moderna uppslagsböckerna ha utlämnat honom åt glömskan.

Det sista namnet i Gillies' orienterande översikt är »Aspalin, author of 'My native Land', and other verses of great merit and

[1] BEEKEN, a. a., s. 151.
[2] LJUNGGREN, *Svenska Vitterhetens Häfder* III, Lund 1881, s. 334.

beauty», vilken dikt hos Beeken omtalas som av prosten Aspelin och nyligen publicerad i Stockholmsposten; den »bærer Ypperligheds Præg».[1]

Vid författarens referat av Schubert skall jag icke närmare uppehålla mig. Som god publicist har han tagit fasta på pittoreska detaljer i svenskt kulturliv, och om man bortser från trohetskravet äro hans översättningar snarast att betrakta som förbättringar av originalet. Efter presentationen av Norberg från Molbech anför han Schuberts lovordande av Lundauniversitetet i dess helhet. Professorerna äro saktmodiga, värdiga och utmärkt väl avlönade, studenterna, och häri märkbart skiljande sig från de tyska, äro synnerligen utmärkta för flit och gott uppförande. »Industry, perseverance, quietness and good humour, are the leading attributes to the preservation of which, the division of the students into Tribes or Nations, as they are called, mainly contributes», varpå följer en närmare redogörelse för denna goda och inflytelserika institution. I »Sölvitsborg» uppmärksammas förekomsten av »Strömlinge», stekta och med ättiksås »a most exquisite dish»; och i »Mialby» få engelska läsare bevittna installerandet av en ny präst, husförhör och en livlig biskopsvisitation. Ävenså återgives utförligt och korrekt Schuberts redogörelse för de drakoniska rusdrycksbestämmelserna, han tagit del av å en kungörelse i gästgivaregården i Trensum, där han två timmar väntat på skjuts. Bland dessa märkas förbud för all försäljning eller bortgivande av starka drycker till studenter, handelsresande, tjänare, lärlingar och menige soldater, ävenså att den som dör drucken, inte skall få kristlig begravning. »The statute of August 29:de 1813, has had great influence, though it is but a revival of old enactment which had fallen into desuetude.»

Författaren följer Schubert genom Sverige till Stockholm och Uppsala. Här lämnar han honom, hänvisande läsaren till arbeten av Clarke, Brooke, de Capell och andra också i Sverige kända reseskildrare.

»In fact, the object which we had proposed to ourselves in this article is already accomplished. In British Journals, the Swedes, as an intellectual and literary nation, actuated by a stirring spirit of improvement, and possessing many *contemporary authors*, have scarcely ever been noticed. We have therefore thought it advisable to give, for the first time, an outline sketch to prove that

[1] BEEKEN, a. a., s. 155.

in these respects they are unquestionably deserving of attention. Their authors are especially attractive, the more so because they are to us so perfectly novel. The Swedish language is *naive*, sonorous, and at the same time far from being deficient in softness and musical intonation. The country itself, notwithstanding what Dr. Schubert alleges on this point, is by no means a land of luxury and comfort; we have there no Turkey carpets, *or-moulu* borders, ottomans, lustres or candelabras. On the contrary, the accommodations for strangers are, for the most part, detestable; the floors are covered with fir-tree branches (!) instead of carpets, and generally speaking, the comforts of life are inferior to what they were in England during the reign of Queen Elizabeth.»

Artikeln avslutas med tio rader om Marianne Ehrenströms lilla bok — han karakteriserar den som *catalogue raisonné*: »we feel as if we were only led to the gates of a wide and beautiful domain, of which we shall at some future time explore and describe the varied scenery», och upplyser till sist om, att han ur minnet antecknat de svenska författarnas namn, *innan* han gjorde dess bekantskap.

IV.

Jag har inte, som jag velat, kunnat följa artikelns vandringar i olika länders press. Frånvaron av litteraturutdrag gör ju frågan om ett direkt inflytande av ingen betydelse; att vederhäftigt klarlägga möjligheterna för ett indirekt torde vara omöjligt.

I England blev *Foreign Quarterlys* första och även senare nummer i allmänhet välvilligt omnämnda. I *Atheneum* t. ex. omtalas båda tidskrifterna 1829. Jan. 7 s. 1: »The establishment of an English Foreign Review marked, as it seems to us, the commencement of a new era in our literature . . . Foreign Quarterly . . . seems to us the best edited periodical in this country . . . The contributors to the F. Q. R. appear to be in general men of strong and matured minds, who have outlined the first love feeling which a new literature inspires in persons just entering upon the study, but who has gained in exchange a power and habit of surveying its productions with as much sobriety as any volume in their own language». Det bör tilläggas att i *Atheneum* visste man sannolikt, vilka författarne voro.

Emellertid var det i sådana fall inte sed, att närmare referera. På kontinenten däremot levde man högt på de engelska tidskrifternas ofta förträffliga — och alltid — originalartiklar. Vad Gillies själv har att säga om dess framgångar bör säkert tas för gott. Första numret blev en succès. Det skick, vari Sverigeartikeln omsider kom till oss, vittnar om upprepade omtryck och sammandrag. Tillägg, strykningar och tryckfel ha ytterligare ökat dess ursprungliga brister.

Bland dem, som avtryckt originalet var — 1 nov. 1827 — den bekanta *Le Globe*; och de omständigheter, som äro förknippade härmed, vilka Gillies inte omnämner och kanske heller inte kände till, ger den en om också blygsam plats i världslitteraturens historia. *Le Globe* hade dittills ägnat Sverige mindre uppmärksamhet än Haiti: en notis om folkökningen i vårt land är allt att notera. I närmast föregående nummer av *Kunst und Alterthum*[1] hade emellertid Goethe bebådat gryningen till en europeisk världslitteratur. *Le Globe* lystrar omedelbart och för tanken vidare i ingressen till Gillies' artikel, som tillika är en presentation av *Foreign Quarterly Review*.

Det rör sig här om en litteratur, som icke i egentlig mening tillhör något folk, men till vilken alla folk lämna bidrag. Tendensen är icke ny, och latinet tjänade den en gång . . ., i våra dagar ha resor, språkstudier och tidskrifter trätt i världsspråkets ställe och åstadkommit en intimare förbindelse folken emellan än som någonsin tidigare förekommit. Det påpekas, huru de nationer, som mest syssla med handel och industri också äro mest engagerade i utbytet av idéer. I det stora England, som man tycker inte skulle ha tid att studera annat än sig själv, har man just nu kunnat iakttaga ett nytt symptom av detta behov »de se repandre au dehors et d'étendre son horizon». De vanliga tidskrifterna äro inte längre tillfyllest. Av två nya, som helt skola ägna sig åt främmande litteratur, föreligger redan *Foreign Quarterly Review*. Walter Scott och Southey anses vara förf. till artiklar i första numret av denna tidskrift. En annan artikel, som behandlar den svenska litteraturen och de svenska universiteten, har ansetts »assez remarquable par la nouveauté des faits qu'il renferme[2], varför artikeln har översatts.

---

[1] GOETHE, *Kunst und Alterthum*. Stuttgart 1827. Band 6, s. 131.
[2] *Le Globe*, Tome V, s. 481.

Den gick genom flera nnmmer, och det påpekas särskilt hur det utdrag, som omedelbart publiceras, skildrar den litterära reaktionen mot »l'école d'imitation française», ävenså rörelsens samband med motsvarande rörelse i Tyskland . . . I parentes kan som omedelbar effekt noteras tre till *Le Globe* insända prosatolkningar av de av Gillies omnämnda Geijerdikterna, ursprungligen publicerade i *Iduna*. *Le Globe* förser den första, *Vikingen*, med följande smickrande ingress;

»L'article si curieux sur la Suède que nous avons emprunté au *Foreign Quarterly Review* nous vaut une communication précieuse. Une personne versée dans les litteratures du Nord nous adresse la traduction de plusieurs morceaux de poésie cités avec éloge dans cet article. En voici d'abord un du professeur Geyer, poète et historien distingué.

L'amour de la mer n'a peut-être jamais été mieux exprimé, si toutefois l'on excepte Byron, dans l'admirable début du *Corsaire*. Mais cette comparaison même n'ôte pas a cette pièce son mérite.[1] Nos lecteurs y remarqueront plusieurs traits d'une grande beauté, entre autres la neuvième strophe: *Les vagues, mugissant de nouveau, semblaient dire: En mer, en mer!* et la strophe qui termine ce petit poème: *La mer entraîne le pirate dans l'abyme: les ondes recommencerent leur mélodie et les vents leur course folâtre*».[1]

De infördes i tre nummer och stodo på första sidan.

I nästa nummer av *Kunst und Alterthum* anför Goethe *Le Globes* uttalande, d. v. s. större delen av ingressen, Sverige omtalas inte alls. Men han har redan sett två nummer av *Foreign Quarterly Review*, han väntar det tredje och skall i sin publikation ofta återkomma till de betydande män »die ihre Teilnahme an fremden Literatur so einseitig als thätig beweisen»[2], vilket han också gjorde.

Det är ovisst om Goethe någonsin fick veta, att initiativtagaren till och ledaren av detta företag, som så mycket intresserade honom, var identisk med en skotte, som besökt Weimar sommaren 1821, med obestämda planer att slå sig ned i staden — han fick av Goethe själv adress på en bostadsförmedlare — och som kände Walter Scott mycket väl, kunde lämna goda underrättelser om hans hälsa och i allmänhet hade rört sig i de på en gång litterära och

[1] *Le Globe,* Tome VI, s. 13, 33, 281. *Heimdall* omtalar och citerar fragment av dessa tolkningar och meddelar att översättaren »säges vara ett fruntimmer». *Heimdall* 1829 s. 9, not.

[2] *Kunst und Alterthum* a. a. Band 6, s. 269.

aristokratiska kretsar i Edinburgh, från vilka talrika besökare bildat ett uppskattat inslag i Weimarsocieteten.

Den artikel om 1828 års »Taschenbücher», ett trettiotal, »zwar nicht recensiert, aber doch mit einigen eigenthümlichen Bemerkungen»[1], som redan på det gamla året publicerades i *Foreign Quarterlys* oktobernummer och på grund av den snabba expeditionen förskaffat honom ett gott skratt, var emellertid av Gillies.

Carlyle, med vilken Goethe brevledes diskuterade de nya engelska tidskrifternas innehåll, nämner i dessa brev ingenstädes Gillies, som han dock någon gång måste ha träffat.[2] Inte heller Gillies nämner Carlyle i detta sammanhang. De voro inte bara rivaler på ett område, där Gillies trott sig vara den främste obestritt, utan också mycket skilda varianter av typen romantiker. Carlyle ställde sig särskilt kritisk mot Gillies' favorit Müllner, och om sin artikel »German Playwrights», där han avrättar denne, underrättar han Eckermann, att han skrev den motvilligt »by earnest requests of friends . . . The mischief was, that some other persons among us were violently recommending Müllner and Company as the true Pillars of German Literature, for human stupidity is infinite».[3] Det är helt säkert Gillies, som här åsyftas.

Den uppmärksamhet och det gillande Goethe och *Le Globe* skänkt företaget gör troligt, att inte bara enstaka artiklar, som i detta fall, översattes och lästes, utan att tidskriften själv liksom dess rival *Foreign Review* hade en viss spridning också i kontinentala litteraturkretsar. I Sverige finna vi i auktionskatalogen över Geijers boksamling det häfte av *Foreign Quarterly* (april 1844), där hans *Svenska Folkets Historia* står anmäld.[4] Av större intresse är att auktionskatalogen över Israel Hwassers boksamling upptar dess sex första häften. Bernhard v. Beskow prenumererade från början på *Foreign Review* och fortsatte också sedan den uppgått i *Foreign Quarterly*. Heimdall tycks från början ha disponerat *Foreign Review*, men har så sent som i januari 1829 ännu icke sett *Foreign Quar-*

---

[1] A. a. s. 269.

[2] THOMAS CARLYLE, *Early Letters*. London 1886. Vol. II, s. 267. »There is one Pearse Gillies, an advocate here, who knows of me, and whom I am to see . . . he being a great German Scholar and having a fine library of books, one or two of which I wish to examine.» Brevet är daterat 2 mars 1824.

[3] *Yale Review* July 1926 s. 745.

[4] George Stephens, Tegnéröversättaren var alltså medarbetare 1840—1844, men denna anmälan ingår ej i förteckningen på hans sorgfälligt bokförda artiklar. Se ovan s. 78 not 2.

terly.[1] Den inleder emellertid sin väktartjänst — 3 maj 1828 — med en notis om just Gillies' artikel. Här är det emellertid inte fråga om vare sig erkänsla eller glädjeyttring, utan den omtalas med indignation och som ett exempel på grövsta okunnighet om svenska litterära förhållanden, och därtill som prov på *fransk* okunnighet. Då *Le Globe* fullt korrekt anger artikelns engelska ursprung och med en kommentar alltså, som bort intressera, har *Heimdall* tydligtvis från början öst ur en tredje källa. Vår litterära veckotidning skall upprepade gånger återkomma till denna sak. Kammarherre v. Beskow har kallats till arbetande ledamot av den förening, som utger *Revue Encyclopédique*, han är i Paris och har åtagit sig »lämna tillrättavisning.» *Le Globe* — icke onaturligt efter den långa tid som förflutit och det uppseende artikeln väckt, — gjorde till en början svårigheter och rättelsen dröjde. Men den 10 maj infördes Beskows med XX signerade artikel[2] — med tryck-

---

[1] *Heimdall* 1829, s. 9 not.
[2] *Le Globe* VI, s. 398. Jag återger den i dess helhet.

Au Rédacteur du GLOBE.

Paris, 16 avril 1828.

Monsieur,

Je lis dans le tome V, numéro 91, de votre estimable journal, un article sur la *littérature suédoise,* traduit du *Foreign Quarterly Review.*

J'ai parcouru avec le plus vif intérêt les pages que vous avec bien voulu consacrer à répandre quelque lumière sur une littérature aussi peu connue que digne de l'être; et je crois remplir un devoir de reconnaissance en vous signalant des erreurs excusables, si l'on veut, de la part d'un étranger, mais que, dans l'intérêt de la vérité et de notre littérature, comme dans celui de votre journal et de vos lecteurs, monsieur, il importe de rectifier.

Votre auteur anglais dit: »Depuis 1739, époque à laquelle Charles XII fonda cette Académie dont Linnée fut le principal ornement, etc.» C'est probablement de l'Académie des sciences qu'il veut parler; mais Charles XII, mort en 1718, n'a pu la fonder en 1739. Charles XII, au reste, n'a fondé aucune académie.

Enumérant les membres de cette Académie et les savants de la Suède, l'auteur cite plusieurs noms obscurs ou à peu près, et il omet Polhem, Klingenstjerna et Svanberg, les plus grands mathématiciens que la Suède ait eus; le célèbre Swedenborg (aussi mal apprécié dans l'étranger que le serait Newton, si on ne connaissait de lui que ses *Commentaires sur l'Apocalypse*), Celsius, Ihre, Dalin; et Thunberg, élève de Linné, dont il occupe aujourd'hui encore la chaire, et membre de plus de trente corps littéraires en Europe.

»Léopold, par son influence sur l'Académie suédoise, eût conservé aux modèles français leur vieil ascendant, sans l'opposition vigoureuse de Thorild et de Ehrensward. De ces deux écrivains, Thorild était le plus distingué. Trois éditions de ses œuvres ont paru en Suède dans le cours de l'année 1812. Les plus importants de ses écrits sont ses *Voyages en Italie,* sa *Philosophie des arts,* et ses *Lettres à Gustave III,* ouvrages qui tous ont été traduits en allemand, et qui en Suède ont porté les premiers coups au système des académiciens francomanes.»

fel, och även misstag, bland vilka Aedman för Ödman, som ju verkligen en gång varit den nya skolans bistånd och skyddsvärn.

Il y a dans ces lignes presque autant d'erreurs que de mots. Le comte d'Ehrenswärd n'a jamais pris part à aucune polémique littéraire. Intimement lié avec notre grand statuaire Sergél, il s'est fait connaitre comme auteur d'une *Philosophie des beaux-arts,* et a mérité, sous plusieurs rapports, d'être appelé le Winckelman du Nord.

Selon l'auteur, trois éditions des écrits de Thorild auraient été publiées en 1812 seulement; mais il n'exista jamais qu'une édition complète de ses ouvrages, celle de M. Geyer, et même je ne suis pas certain qu'elle soit encore terminée.

L'auteur cite, comme les plus importants des ouvrages de Thorild, ses *Voyages en Italie,* sa *Philosophie des arts,* et ses *Lettres à Gustave III.* Le fait est que Thorild n'a composé aucun de ses écrits. Ils sont de comte d'Ehrensward, et il n'est pas probable qu'ils aient été traduits en allemand, ainsi que l'assure l'auteur. Il ajoute que ces écrits ont »porté les premiers coups au système des académiciens francomanes.» Rien ne saurait être plus faux; il n'est question dans ces écrits d'aucun système littéraire.

»Avec le temps, la querelle devint plus vive. Thorild fut bientôt aidé par Hoyer, AEdman, Almquist et Silfverstolpe.»

L'auteur mêle ici les vivants avec les morts, et confond les hommes de tous nos partis littéraires.» Thorild avait cessé sa polèmique longtemps avant que M. Hoyer fût connu, et il était mort (en Allemagne) avant que celui-ci eût paru dans la lutte qui s'engageait.

M. AEdman n'a combattu dans les rangs d'aucuns partis, et ses vues en littérature sont très différentes de celles de Thorild. On pourrait même dire qu'elles leur sont opposées.

Quant a M. Almquist, il est impossible de deviner de qui l'auteur a voulu parler. La Suède a eu plusieurs hommes lettrés de ce nom, mais aucun d'eux n'a servi de champion á Thorild.

Il y a aussi deux MM. Silfverstolpe; mais ces deux frères, loin d'appartenir aux romantiques, ont combattu les novateurs de cette école.

»Elgstrom, Ingelgren et Sanden, tous connus par des poésies pleines de talent et d'originalité.»

Les deux premiers sont morts presqu'au sortir de l'enfance, et il est par conséquent difficile de dire quel rang ils auraient occupé dans notre littérature. Quant à M. Sanden, il nous serait bien plus difficile encore de lui contester le *talent* et *l'originalité* que lui accorde l'auteur; car il n'a jamais existé en Suède un poète de ce nom.

»Ses chants de guerre (c'est de Tegnér que l'auteur parle) pour les chasseurs de Jutland et pour les conscrits de la Scanie sont si brûlants d'énergie, qu'ils donneraient du courage même à un poltron.» Nous souscrivons avec plaisir à tout ce que cet éloge, si parfaitement merité, a de flatteur pour M. Tegnér, qui, en effet, a chanté nos guerriers scaniens; mais il serait bien étrange que le barde suédois eût également consacré sa lyre à animer la vaillance des chasseurs *danois* du Jutland, contre lesquels nos Scaniens se battaient à l'époque que désigne l'auteur.

Après avoir parlé de Léopold, Bellman, Tegner, Franzen, Geyer et Ling, l'auteur dit: »Mais de tous ces poètes, le plus considéré, sans contredit, est M. Atterbom . . . Pendant que M. Léopold est appelé par ses admirateurs le Voltaire suédois, Atterbom est souvent nommé le Goethe du Nord.» Ayant l'avantage de connaitre particulièrement M. Atterbom, nous pouvons assurer qu'il serait le premier à répudier cette suprématie, et à récuser le parallèle établi entre lui et le vétéran de la littérature allemande. Nous pouvons même affirmer que personne en Suède n'a imagine d'assimiler M. Atterbom à Goethe, attendu qu'il n'y a que fort peu d'analogie entre le génie de l'un et celui de l'autre.

Mais ce qui surtout doit étonner quiconque possède la moindre connaissance de la littérature suédoise, c'est l'omission du nom de M. Wallin parmi ceux des

Heimdall var icke någon snabb nyhetsförmedlare, som kollegerna brukade påpeka. Först den 16 aug. 1828 tillkännages i dess spalter, att »kontradeduktionen» blivit införd, varpå i korthet redogöres för sammanhanget med den summariska förkastelsedomen: »Dess författare har, som det tyckes, varken stött sig på någon svensk skriftställares utsago, eller själv forskat i ämnet. Det är icke gott att utgissa tillkomsten av en sådan avhandling.»[1]

Men alla misstagen till trots och trots det missnöje, som i Sverige kom till synes, var det likväl R. P. Gillies, som inledde de svensk-engelska litteraturförbindelserna av 1827 — en rad i det hela taget mycket goda originalartiklar, som under loppet av några få år inflöto i *Foreign Quarterly* och dess avläggare *Foreign Review*.

Som det visat sig, hade han just stött sig både på »svensk skriftställares utsago» och »själv forskat i ämnet», grundligare sanno-

---

écrivains célèbres de la Suède. Indépendamment de son talent poétique, qui le place au rang de nos meilleurs lyriques, M. Wallin est un orateur sacré du premier ordre. J'ai parcouru presque tous les pays de l'Europe, j'ai etendu les orateurs de la chaire les plus distingués, et je me crois exempt de partialité en attestant qu'il en est peu qui égalent M. Wallin. Ses cantiques constituent peut-être une des plus belles poésies saintes de la chrétienté, et suffiraient seules pour transmettre à la postérité le nom de leur auteur.

»M. Kullberg a été éditeur de trois journaux périodiques.» M. de Kullberg n'a jamais publié de journal.

»M. Hallenberg est un des écrivains historiques qui promettent le plus.» Il y a long-temps que les espérances que donnait. M. Hallenberg sont réalisées; autrement il faudrait y renoncer, car il touche au terme de son honorable carrière littéraire. Il doit avoir aujourd'hui plus de 70 ans.

»M. Franzen est un poète très populaire, et a été quelquefois comparé par ses compatriotes tantôt à Walter Scott, tantôt à lord Byron.» Nous ne concevons pas où l'auteur a pu puiser ses comparaisons. A coup sûr, ce n'est pas auprès de gens sachant le suédois, et ayant lu l'auteur dont il parle. M. Franzen, est assez poète pour ne ressembler qu'a lui-même; et de toute manière, on aurait tort de comparer à Walter Scott et à lord Byron un écrivain qui réunit les grâces naives de Matthison et de Holty à l'inspiration religieuse de Klopstock et de Châteaubriand.

Voilà, ce me semble, beaucoup d'erreurs graves et matérielles dans un article de quelques pages. J'en aurais encore long à dire, soit des opinions littéraires de l'auteur, soit de sa manière d'envisager l'état actuel de notre littérature, et de juger nos principaux auteurs; mais les développements qu'exigerait cette analyse excèderaient les bornes d'un article. J'y reviendrai, me bornant ici à observer qu'en toutes choses la connaissance des faits est une condition nécessaire à la rectitude des jugements et qu'il est plus que difficile de bien juger des écrivains qui n'ont pas existé et des ouvrages qui jamais ne furent composés.

XX.

Två koncept till denna skrivelse finnas bland Beskows papper i Svenska Akademien, det ena försett med språkliga rättelser av annan hand och även ändringsförslag, de senare på svenska.

[1] *Heimdall* 1828, s. 71.

likt än någon engelsk samtida, i själva verket så pass grundligt, att han i flera fall vågat stödja sig på ett påtagligen mycket förrädiskt minne.

I Gillies', en hypernervös neurastenikers, under brådska och bekymmer nedskrivna artikel, se vi för första gången en målmedveten strävan efter engelskspråkig orientering i samband med svensk litteratur och då särdeles det romantiska genombrottet. Sannolikt ha vi i honom också upptäckaren i denna lilla krets engelska literati, vars romantiskt betonade intressesfär även omfattade svensk dikt och forskning. Huruvida han ägnade någon ytterligare uppmärksamhet åt Sverige är tillsvidare outrett, men han nämner själv ingenting härom och det hade legat nära till hands, om så varit, därför att han ju betraktade sig som banbrytare. Övriga artiklar i *Foreign Quarterly* äro dessutom mycket korrekta, inte heller litteraturomdömena överensstämma alltid med Gillies'. Notiserna från Sverige tyckas ha kommit till mera händelsevis. En längre sådan om Geijer och Tegnér visar sig vara översättning av några sidor i Willibald Alexis *Herbstreise durch Scandinavien.*[1] Också här ha korrekturläsarna spelat fula spratt, Elias för Esaias, Brosselius för Bruzelius. Elias skall senare spöka i engelska texter.

Redan på den tiden och in i våra dagar har jur. dr Friedrich Ludwig v. Mühlenfels utpekats som förf. till de under dessa år publicerade svensk-engelska litteraturartiklarna.[2] v. Mühlenfels tillhörde den svensk-pommerska släkten med detta namn, han var själv tysk undersåte, men hade bröder i svensk tjänst. I Sverige uppehöll han sig åren 1821—27 som politisk flykting, ett som det synes ganska oskyldigt offer för de bekanta s. k. demagogförföljelserna. Flera svenska författare omtala honom i samband med J. Hazelius och Otto Natt och Dag. Men också Ekendahl hörde till hans vänner och för honom som för Natt och Dag hade han varit en god hjälpare.[3] Han kom till London hösten 1827 och blev 1828 professor i tyska och nordiska språken och litteraturen vid det nybildade

[1] *Foreign Quarterly*, Vol. III, s. 146. WILLIBALD ALEXIS (G. W. H. Häring), *Herbstreise durch Scandinavien.* Berlin 1828. Vol. II, s. 311—315.

[2] Rörande v. MÜHLENFELS: se *conversationslexicon der Gegenwart* (Leipzig 1839); *Die Grenzboten* 1861 N:o 52 och 1862 N:o 33; HAUPT und WENTSCKE, *Hundert Jahre deutscher Burschenhaft.* Heidelberg 1921, s. 3—17. Hans litteraturartiklar omtalas av docent HENRY OLSSON, *Samlaren* 1928, s. 175, not. Dr GRETA HEDIN har i *Manhemsförbundet* (Göteborg 1828), s. 39 och flerstädes identifierat honom med den i tysk historia omtalte LUDVIG V. MÜHLENFELS.

[3] *Brev till Hammarsköld* 1824, KB. Stockholm.

Londonuniversitetet. Sin befattning där lämnade han emellertid redan 1830, för att i Tyskland återupptaga en på tragiskt sätt avbruten synnerligen lovande ämbetsmannabana.

I London höll v. Mühlenfels vid sidan av sin lärareverksamhet föreläsningar om tysk litteratur i Willis' Rooms[1] och utom sina för studenterna avsedda publikationer, skrev han litteraturartiklar efter engelskt mönster. Det är säkert, att han skrev några, men föga troligt, att han skrev alla de artiklar om svensk litteratur, som publicerades i *Foreign Review* och som behandla Stagnelius, Kellgren, Höjer, Vitalis, Lycksalighetens ö, Beskows Erik XIV och Svea Rikes Häfder. Doc. Henry Olsson, som f. n. disponerar J. Hazelius' i Nordiska museet förvarade brevsamling, har haft godheten meddela mig följande utdrag av ett brev från v. Mühlenfels till J. Hazelius, poststämplat 1828: »Inom åtta dagar skall jag flytta ut på landet för att utarbeta mina föreläsningar. Nordiska litteraturen och språken får jag ej vidröra första året. Allmänna intresset är ännu icke väckt, hvarken för Svenska eller Danska Litteraturen. Med den senare och Danska språket har jag sysselsatt mig uteslutande sedan 3 månader, i nästa nummer af Foreign Review kommer ut en Rescension öfver Oehlenschlæger; de föregående öfver Stagnelius och Geijer ha blifvit upptagne med välvilja.»[2] *Foreign Reviews* anmälan av Erik XIV publicerades i tredje, Oehlenschlæger i fjärde numret. Det tredje bör ha utkommit i juli. Underligt vore, om v. Mühlenfels, ifall han varit förf., inte skulle ha omnämnt artikeln om Beskow i det nyss anförda brevet.

Det är i vart fall tydligt, att en del av hans medarbetarskap i *Foreign Review* måste ha skett under någon form av samarbete. En utlännning kan inte misstänkas för de utomordentligt förnäma poetiska tolkningar — inte minst från Stagnelius — som ingå i nästan alla de svenska artiklarna. *Heimdall* är också mycket bestämd i sina uppgifter, att några av artiklarna också i *Foreign Review* ha engelsk författare, ja, nämner ett namn, Churchill[3], som i själva verket för tillbaka just till den krets, vars centralfigur var Dr. Maginn och där *Foreign Reviews* redaktör, William Fraser,

---

[1] *Heimdall* 1830, 12/6 och 26/6.

[2] Jfr brev till C. T. af Wingård 15/6 1828, UB. Uppsala. I detta brev omtalar Mühlenfels sin utnämning till lärare vid »det nya institutet». Han beklagar bristen på intresse för nordisk litteratur. Detta måste upparbetas. Han skall göra vad han kan.

[3] *Heimdall* 1829, s. 12, 155.

ständigt dyker upp. *Heimdalls* Churchill är nämligen med ganska stor säkerhet identisk med en genialisk bohèmefigur från denna tid, en viss Janus Churchill, förf. till en flere gånger omtryckt, ytterst förtjänstfull tolkning av 'Wallensteins Lager'. Han var *Fraser's Magazine's* »Man of Genius» och omtalas i dess januarinummer 1836, just i samband med en tolkning av Frithiofs Saga. *Dictionary of National Biography* omtalar varken honom eller William Fraser, men detta beror möjligen på svårigheten att anskaffa biografiskt material. Fraser tillhörde under flera år bröderna Carlyles vänkrets, och figurerar i deras brev, ur vilka han plötsligt försvinner. För bidrag om svensk litteratur var *Foreign Review* som synes på intet vis ensamberoende av v. Mühlenfels.

v. Mühlenfels' i och för sig förträffliga insats är naturligtvis rätt oväsentlig som mätare av *engelskt* intresse för svensk litteratur, frånsett den symptomatiska betydelsen av att hans artiklar alls kom till offentligheten. Det rör sig ju i denna uppsats inte om svensk litteraturpropaganda i England, utan om en verklig litteraturgemenskap. Jag har endast velat påvisa, hurusom inte bara Gillies' artikel och dess långa förhistoria, utan också andra omständigheter tyda på, att v. Mühlenfels' vistelse i London, även om den sammanfaller med all denna plötsliga instruktion i svensk litteratur — och med *Foreign Quarterlys* begynnelseår och *Foreign Reviews* existens, — dock icke kan ha varit av den avgörande betydelse, som man på sina håll förmodat. Snarare ha Gillies' artikel och det intresse som redan fanns i litteraturkretsar, i mer än ett avseende banat väg för den unge tysken.

Ett uttalande i *Foreign Quarterly* många år senare — 1846 — antyder att vad som skrevs under dessa år icke helt rann ut i sanden. Det ger på samma gång en vink om, var tyngdpunkten låg för det engelska intresset. I anmälan av en tysk-amerikansk poet förekommer följande passus: »... at a period when German, Swedish and even Russian Literature are so generally ransacked by our diligent translators, of their more choice productions ...»[1] Vår litteratur attraherade några goda poeter-översättare i en litteratur- och språkkunnig krets, för vilken — helt tidstypiskt — poetiska tolkningar från främmande språk var ett litterärt förgrundsintresse.

De i djupaste bemärkelse osäkra förhållanden, den brådska och

---

[1] *Foreign Quarterly,* Vol. XXXVII, s. 419.

oro, som Gillies hade att kämpa mot, när han skrev sin svenska artikel, skulle härefter följa honom. Gång efter annan skingrades hans böcker och manuskript till obotlig skada för hans litterära verksamhet.

Tidskriften hade till en början gått förträffligt. Man talade om en spridning av 1,500 exemplar. Men den schism, som inträffade i samband med tredje numret och som fick *Foreign Review* till följd, och även andra i *Foreign Quarterlys* fotspår uppspirande publikationer, lockade av dess framgång, stäckte hastigt det lovande företaget. *Foreign Quarterly* fick en avsevärd livslängd, men dess liv blev tynande. Gillies själv omtalar, att han vanskötte tidskriften under ett långt besök i Edinburgh, dit han rest för att ordna sina affärer, och redan efter fjärde numret försvinner hans namn från medarbetarlistan.

I London tog den stackars mannens patetiska kamp mot den ständigt växande mängden av fordringsägare mycket mer elakartade former än vad som varit fallet i Skottland. När det hände sig så lyckligt, att han i London inte på ett helt år suttit häktad, omtalar han det som en ljusning. Men den ljusningen var helt tillfällig. Redan 1840, då han med hustru och barn begav sig ur landet, uppgick den sammanlagda tid, som han suttit i gäldfängelse till flera år. Han och familjen bosatte sig i Bouglogne sur Mer, och stannade där i sju år. Men den litterära högkonjunktur, på vilken han byggt sina förhoppningar, efterträddes av depression. Han fick beröm för vad han skickade hem, och i allmänhet blev det också tryckt, men han fick inte alltid ens betalt. De svindlande honorarens tid var förbi, och för Gillies skulle de aldrig återkomma. Inför utsikten till ett litet arv, beslöt han återvända till Skottland, men blev häktad på genomresa i London, och nu följde nya processer, nya utmätningar, och nya hinder lades för hans arbete. Från denna tid kan antecknas, hur hans goda hjärta och hjälpsamhet — kanske också ett slags istadigt trots i förhållande till alla myndigheter, som han själv för tillbaka till sina gossårs hjälteideal, Baron Trenck — ständigt tog sig uttryck i omsorger för medfångar och deras processer och i protester mot hela det system, som ödelagt så mången författarbana. Anonymt författarskap gav åt den medellöse numer obskyre gäldstugefången en auktoritet, som han under andra omständigheter icke kunnat påräkna.

Men intresset för litteratur övergav honom aldrig. De av hans

arbeten som alltjämt leva, åtminstone i den mån att de åberopas som källor, äro en intagande liten bok om Walter Scott[1] och hans här ofta citerade *Memoirs*, båda förskrivande sig från fattigdomsåren. Han är i själva verket en lycklig föregångare i den moderna genrens självbiografiska, förtroliga anteckningar, avsedda för omedelbar publikation. Karakteristisk för hela hans läggning och inte minst för hans livsföring är, att när i Boulogne en liten ljusning i hans ekonomi börjar skymta, lägger han åt sidan mer inkomstbringande arbete och dels skriver dagbok — nio böcker — vilka alla tycks ha förkommit, dels påbörjar en översättning med originalkommentar av Kants kritik. Den i ordningen tredje — ofullbordade — versionen av detta verk måste han i en mörk stund avyttra för 10 pund. Helt säkert är det sin Kantöversättning han i *Memoirs* motiverar och ursäktar med de patetiska orden: »if completed it might deserve to live and hereafter be useful.»[2]

Robert Pearse Gillies dog, enligt *Dictionary of National Biography,* i Kensington, London, 28 nov. 1858. Utgivaren av Walter Scotts dagbok uppger dödsåret 1861.

---

[1] GILLIES, R. P., *Recollections of Sir Walter Scott,* London 1837.
[2] GILLIES' *Memoirs* a. a., Vol III, s. 268.